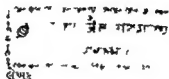


જૈન ગિજ્ઞાનની શ્રેણી ત્રાણ પુસ્તક પહેલું

ભાવના ભવનાશિની



સાહિત્યચારિત્રિ જ્ઞાનધાની પત્રિકા
શ્રી ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ



પ્રકાશક
જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર
મુબાઈ - ૯

મૂલ્ય પચાસ નવા પૈસા

પ્રકાશક

નરે દ્રુમારે ડી. શાહ

વ્યવસ્થાપક જૈન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિર

સંધ્યાભાર્તિ ગ્રંથપત્ર જીલ્લાગ

ચીફ મેજિસ્ટ્રેટ, મુબાઈ-૯.

પ્રથમ આવૃત્તિ

સ. ૨૦૧૭ સને ૧૯૬૧

સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન

મુદ્રક

મણિલાલ જયનરાન શાહ

ધી નવપ્રજાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ

ધીર્ગદાયક, અમદાવાદ.

પ્રકાશકનું નિવેદન

સ ૨૦૧૪ ના શાવણ વદિ આઠમને રોજ જૈન શિક્ષાવતીની યોજના સક્રિય બની હતી તે વખતે તેની ત્રણ શ્રેણીઓ પ્રમટ કરવાની જાવના હતી, જે આ શ્રેણીના પ્રમાણન સાથે પૂર્ણ થાય છે અને અમારા હ પમા અમ્ય આનંદની સહરિઓ પ્રકટાવતી જાય છે

આ પુસ્તકો માટે અમને આજસુધીમા વણુમાયા અનેક અભિ પ્રાયો પ્રાપ્ત થયા છે અને તેમા આ પુસ્તકોની ઉપયોગિતા તથા રસમય હોવી વિશે સતોષ કે આનંદ પ્રમટ કરવામા આ-યો કે, એટલે અમારો આ પ્રયાસ સફળતાને પ્રાપ્ત થયો છે, એમ માનીએ તો અથોગ્ય નથી

આ ત્રણ શ્રેણીમા કુલ ૧૭૦૦ ઉપરાત ૫ કોનુ વાચન અપાયુ છે અને તેમા અનેક ઉપયોગી જ્ઞાનનોનો સમાવેશ કરવામા આ-યો છે એટલે જોને જૈન ધર્મના વાચનરિક મમથી પાનિન થવુ છે, તેને માટે તે અત્યત ઉપયોગી છે, એમ કહેવામા અને જરાય સકાય અનુભવતા નથી

દર વર્ષે એક એક શ્રેણીનુ પ્રકાશન થઈ ચકયુ, તેમા પૂજ્ય આચાર્યો, મુનિવરો, ધર્મરસિક તથા સાહિત્યપ્રિય શૃદ્ધસેા, સબધોઓ અને મિત્રો એ બધાનો સક્રમર કારણભૂત છે, તેથી આ તકે એ બધાનો હાર્દિક આભાર માનએ છીએ અને હવે પછીનો અમારી સાહિત્યપ્રકાશનની યોજનાને એ જ રીતે સક્રમર આપના રહેવાની વિનંતિ કરીએ છીએ

વિશેષ આભારદર્શન આ શ્રેણીનાં છેલ્લા પુસ્તકમા આપેલુ છે, તે જોઈ જતા વિનંતિ છે

વિષયાનુક્રમ



૧ નિમધેનુ પ્રોગ્ન

૨ સૂતાર્થસિધાર

૩ ભાવના એ યોગનુ જ એક અંગ છે

૪ તાત્ત્વિક દૃષ્ટિએ ભાવનાનુ સ્થાન

૫ ભાવનામા વૈજ્ઞાનિક તથ્ય ધકુ છે

૬ ભાવના એટલે અનુપ્રેક્ષા

૭ ભાવનાના બાર પ્રકારો

૮ અનિત્ય ભાવના (૧)

ભરતેશ્વરને અરીમાનુભવા ધ્યેનુ કેવલતાન

૯ અસરભ ભાવતા (૨)

અનાચી મુનિનો પ્રમથ

૧૦ સસાન્ભાવના (૩)

સર નાતે સુખી માલસુતી ગોધ

૧૧ એન્ત્રભાવના (૪)

નમિરાજને ધ્યેનો વૈરાગ્ય

૧૨ અન્યત્રભાવના (૫)

એક મદાત્માનો ધિર્યો

૧૩ અશુચિભાવના (૬)

૧૪ આસ્ત્રિયભાવના (૭)

કરિકે અને પુરૂરીકની વાત

૧૫ સવરભાવના (૮)

૧૮ લોકસ્વરૂપ ભાવના (૧૧)

૧૬ નિર્જરાભાવના (૯)

૧૯ જોષિદુર્બલ ભાવના (૧૨)

૧૭ ધર્મવૈરાગ્યાત ભાવના (૧૦)

૨૦ ચાર ભાવનાઓ

॥ ॐ ह्रीं अर्ह नम ॥

ભાવના ભવનાશિની

[૬૮૪ અનુશ્રેણી]

૧—નિબંધનુ પ્રયોજન

‘ભાવના ભવનાશિની’ એ સૂત્ર લેન મહર્ષિના મુખમાંથી ઉદ્ભવેલું છે અને કાળના દીર્ઘ પ્રવાહના તરતું તરતું આપણા મુખી પહોંચ્યું છે દ્વિપરીક્ષ આ સૂત્રમાં પદલાક્ષિત્ય^૧ અને અર્થગૌરવ^૨ બને છે, તેથી તે પડિ-તોની પ્રશસા પામે કે વિદ્વાનો વડે વારંવાર વખણાય એમાં આશ્ચર્ય નથી અમને પોતાને આ સૂત્ર જૂઠું ગમે છે, કાનલું કે તેણે અમારા જડપ્રાય જીવનમાં ચેતનની ચીન ગારી મૂકી છે અને અમને આ હ્રય જગતથી નિરાળા

૧ પદોનુ સમાનવગુણી શરૂ થયું અને તેમાં એક બંધનો મળતા એવા વર્ણોની ગોડવળ હારી એ ૫ વ્રાતિય છે પ્રત્યુત સૂત્રમાં ભાવના અને ભવનાશિની એ બને પદો ભૂ વર્ણોથી-અક્ષરથી શરૂ થાય છે અને તેમનો બોને તથા ત્રોને વળુ પગ સમાન છે મુખ્યાત્મીમાં ૫ વ્રાતિ ત્વને ક્રાક્રમક કે વર્ણસમાર્થ કહેવામાં આવે છે

૨ જેમાં અર્થની મબીરતા ટોચ, અર્થનુ બિગલ ટોચ અર્થની વિપુલતા ટોચ, એ અર્થગૌરવથી મુક્ત કહેવાય પ્રત્યુત સૂત્રમાં ભાવના અને ભવનાય એ બે એવા સંદો છે કે જેના પર ગમે તેવું વિવેચન કરીએ તેવું એવા જ છે. તેથી તે અર્થગૌરવથી મુક્ત છે.

એવા એક અદ્દશ્ય જગતની આખી કરાવી છે અન્ય મુમુક્ષુ
એને પણ આવો જ અનુભવ થયો હશે, એમ અમે માનીએ
છીએ

આવા એક પ્રાચીન, પવિત્ર, મુદ્દર સૂત્રના અર્થ-
ભાવ-રહસ્યનો પ્રકાશ કરવો, એ પ્રસ્તુત નિબંધનું પ્રયોજન છે

૨--સૂત્રાર્થવિચાર

શાસ્ત્રોમા ગણધર ભગવતો, ચતુર્દશ પૂર્વધરો અને
અભિવ્રજશપૂર્વી મહાત્માઓની રચનાને સૂત્ર કહેવામા
આવે છે, તેમ વ્યવહારમા થોડા શબ્દો અને વિશેષ ભાવ-
વાળી રચનાને સૂત્ર કહેવામા આવે છે અહીં આ વ્યાવહારિક
અર્થમા જ 'ભાવના ભવનાશિની' એ વાક્યને સૂત્ર
સમજવાનું છે

આ સૂત્ર ગદ્યાત્મક નહિ, પણ પદ્યાત્મક છે પદ્યાત્મક
એટલા માટે કે તે અનુષ્ટુપ છંદનું એક ચરણ છે છંદ -
શાસ્ત્રીઓ કહે છે કે 'અનુષ્ટુપનું એક ચરણ આઠ અક્ષરનું
બેનેહુ હોય, તેમા પાંચમો અક્ષર લઘુ હોય અને છઠ્ઠો
અક્ષર ગુરુ હોય' પ્રસ્તુત સૂત્રમા આ ચરણે લક્ષણો બરાબર
ભેઈ શકાય છે

આ સૂત્રનો પ્રતિપાદ્ય વિષય 'ભાવના' છે તેના
સબંધમા એમ કહેવામા આવ્યું છે કે તે 'ભવનાશિની'
છે ભવનાશિની એટલે ભવનો નાશ કરનારી, ભવનો અત
ભાવનારી

ભાવ અને ભાવના એ શબ્દો જૈનકુળમા જન્મેલાઓ -

માટે નવા નથી, કારણ કે નાનપણથી જ તે એમના કર્ણપટ પર અથડાય છે

ભાવે જિનવર પૂછએ, ભાવે દીએ દાન,
ભાવે ભાવના ભાવીએ, ભાવે કેવળજ્ઞાન

આ શબ્દો કયા જૈન બાળકે સામળ્યા નહિ હોય ?
વળી જિનમ દિરમા થતી ભાવના અને ઉપાશ્રયમા થતી
પ્રભાવના પણ એના મનમા ભાવ અને ભાવનાના જ
સંસ્કારો રેટે છે આમ છતાં વિષયનો વ્યવસ્થિત બોધ
થાય તે માટે, ભાવના અંગે કેટલુંક વિવેચન જરૂરી છે

ભાવના શબ્દનું મૂળ ભાવમા છે અને ભાવ શબ્દ
વિચાર, સ્મરણ, ઈચ્છા, રુચિ, ઉલ્લાસ, શુભ વગેરે અનેક
અર્થોમા વપરાય છે, એટલે બહોળી લેવું જરૂરનું છે કે તે
અહીં કયા અર્થમા વપરાયેલ છે આ માટે તો આપણે
શાસ્ત્રકાર ભગવતો તરફ જ દષ્ટિ દોડાવવાની રહી તેઓ
અહીં ભાવ શબ્દનો પ્રયોગ વિચાર અને સ્મરણ એ એ
અર્થોમા કરે છે, તે નીચેની વ્યાખ્યાઓ જોવાથી બરાબર
સમજી શકાશે

ભાવનાની પ્રથમ વ્યાખ્યા જે ભવવૈરાગ્યાદિ નિમિત્તે
વારંવાર ભાવવામા—ચિંતારવામા આવે છે તે ભાવના

ભાવનાની બીજી વ્યાખ્યા જેના પુન પુન સ્મરણ
વડે આત્મા મોક્ષાભિમુખ થાય તે ભાવના

આ બંને વ્યાખ્યાઓ સુદર છે અને જૈન પરંપરામા
ભાવના શબ્દથી શુ સમજવામા આવે છે ? તેનો સ્પષ્ટ

ખ્યાલ આપી જાય છે પરંતુ ભાવના વસ્તુસ્વરૂપે શું છે ? એ પ્રશ્ન જિજ્ઞાસુ રહે છે તેનો ઉત્તર આપતા ગાંધીજી ભગવતો જણાવે છે કે ‘તે શુભ વિચારમય એક પ્રકારની મનોવૃત્તિ છે’

આ બધી વસ્તુનો સમગ્ર રીતે વિચાર કરતા એમ મનાય છે કે ‘જે મનોવૃત્તિ શુભ વિચારવાળી હોય અને આત્માને મોક્ષનો અભિલાષી બનાવવા પૂર્વક વૈરાગ્યાદિ મયમસાધનો પ્રત્યે દોડી જતી હોય, તેને ભાવના જાણીએ’

૩—ભાવના એ યોગનું જ એક અંગ છે

ભાવનાનું મહત્ત્વ અને સ્થાન સમજવા માટે હજી આપણે વિશેષ વિચારણા કરવાની છે એની રાડ્ડાતમા અમે એમ કહીએ કે ભાવના એ યોગનું જ એક અંગ છે, તો જરાયે ભડકશો મા અહીં તમે કદાચ એવો પ્રશ્ન કરશો કે ‘આ વસ્તુ તમે સ્વકલ્પનાથી કહો છો કે કોઈ પરપરા યા પ્રમાણના આધારે કહો છો ?’ તો અમે તેનું સમાધાન કરવા તૈયાર છીએ આ વસ્તુ અમે પરપરા અને પ્રમાણ બંનેના આધારે કહીએ છીએ, પણ સ્વકલ્પનાથી કહેતા નથી

નૈન શાસ્ત્રોમાં એમ કહ્યું છે કે ‘જેઓ નિર્વાણ-માધક યોગને સાધે તે સાધુ’ એટલે સાધુજીવન એ એક પ્રકારની યોગમાધના છે

નૈન કથાનકો અને ચરિત્રો આપણને એમ જણાવે છે કે નિર્વાણ-મોક્ષ-મુક્તિના અભિલાષી મુનિવરો પોતાની

યોગસાધનાને સફળ બનાવવા માટે કાયેત્સર્ગનો આશ્રય લેતા અને તે વખતે ઢોઈ પત્તુ એક ભાવનાને પકડી તેને ખૂબ બળવાન બનાવતા આમ ઝૂંડા ઝૂંડા પ્રકારની ભાવનાઓ ભાવતા તેમને હાપકમેલિનું પગથિયું હાથ લાગી જતું અને તેઓ સદસડાટ બારમા શુભ્રાને પહેાચી જતા કે જ્યાં મોહનીય કામ સાથેનું શુદ્ધ પૂર થાય છે અને આત્મા વિજયી બનીને વીતરાગ અવસ્થાને પામે છે શુ આ પરપરા ભાવનાનું યોગત્વ નિરૂપ કરતી નથી ?

પ્રમાણની વાત ઉપનિષદ થાય છે, ત્યારે પાકકો પ્રાચીનતા અને પ્રગજના બનેની અપેક્ષા રાખે છે, મટે જ અહીં અમે આધુનિક કે અલ્પેલટપ્પુ પ્રમાણ આપીને કામ ચલાવવા માગતા નથી અમે તો વર્તમાન શાસનના અધિપતિ ચરમ જિનેશ્વર વિશ્વવંશ પ્રભુ મહાસીરે જે ચળેા શ્રીમુખે પોતાના શિષ્યોને કહ્યા હતા, તે જ અહીં રજૂ કરવા ઈચ્છીએ છીએ સૂત્રકૃતાગ નામના દ્વિતીય અમસૂત્રમા તે સમજાવેલા છે, અને તેમાંથી જ અહીં નિમ્ન પંક્તિઓનું અવતરણ કરીએ છીએ -

ભાવનાજોગમુદ્ધવા, અહે નવા વ આદિયા ।

નાવા વ સીરસમ્વન્ના, સચ્ચદુષ્ણા તિન્ટ્વૈ ॥

આ પંક્તિઓનો અર્થ એ છે કે ‘ભાવનારૂપી યોગથી શુદ્ધ થયેલા આત્માને જલમા નીકા મમાન કહેવો છે નીકા જેમ (અથાગ જગનો પાર કરીને) કિનારે પહે ચે છે, તેમ આવેા શુદ્ધ આત્મા (લવપરપરાનો નાશ કરીને) ચાવ’

હું ખનો અત કરે છે ' અહીં કૌસમા મૂકેલા ચાખ્ખો અધ્યા-
હાર રૂપે સમજવાના છે

ત્યારે સામનનાયક પોતે જ ભાવનાને યોગ તરીકે
ઓળખાવે, ત્યારે વિશેષ અર્થાં કે પરામર્શને સ્થાન રહેતું
નથી સુપ્રીમ કોર્ટનો ફેસલો આવી ગયા પછી આગળ
વિવાહ ચાલે છે ખરો ?

આમ છતાં પાઠકની વિશેષ પ્રતીતિ માટે અમે જણાવીએ
કે ભાવના એ યોગનું અતિ મહત્ત્વનું અંગ છે, તેથી જ
કલિકાલ સ્વર્ણે યોગશાસ્ત્રમા અને શ્રી શુભચંદ્રાચાર્યે
જ્ઞાનાર્ણવમા તેનો વિચાર કરેલો છે અને તેને નિર્મમત્ત્વ
સાધનાર તથા આત્મશુદ્ધિ કરનાર કહેલો છે

યોગશાસ્ત્રના શબ્દો એવા છે કે 'સામ્ય સ્યાન્નિર્મમત્ત્વેન
સત્કૃતે માત્રના ઇવેત્ —મમભાવ નિર્મમત્ત્વ વડે થાય છે
અને નિર્મમત્ત્વ નિદ્ધ કરવા માટે ભાવનાઓનો
આશ્રય કરવો '

જ્ઞાનાર્ણવના શબ્દો એવા છે કે—

વિતુ વિત્ત મૃદા મહ્ય માયના માલશુદ્ધયે ।

યા સિદ્ધાન્તમહાતત્રે, દૈવદેધૈ પ્રતિષ્ઠિતા ॥

‘ હે લબ્ય ! તું ભાવોની શુદ્ધિ માટે તારા ચિત્તમાં
ભાવનાઓનું ખગળર ચિતન કર કે જેના સિદ્ધાન્તથીયોમા
શ્રીજિનેશ્વરદેવે ઘણા વખાણ કરેલા છે ’

શ્રીપદજલ્લિ મુનિ આદિ અન્ય યોગવિશારદોએ પણ
ભાવનાનો યોગના એક અંગ તરીકે સ્વીકાર કર્યો છે અને

તેનું સ્વરચિત્ર યોગશાસ્ત્રમાં વર્ણન કર્યું છે ભાવનાના યોગત્વ, સંબંધમાં આથી વિશેષ અમારે કંઈ કહેવાનું નથી

૪—તાત્ત્વિક દષ્ટિએ ભાવનાનું સ્થાન

હેટલાક કહે છે કે ‘તમે ભાવનાને યોગનું અંગ સિદ્ધ કર્યું’, એ ઠીક છે, પણ અમે તો તત્ત્વરત્તિક છીએ અને તત્ત્વની વાતને જ વિશેષ પ્રધાનતા આપીએ છીએ તેથી તમને પૂછીએ છીએ કે તાત્ત્વિક દષ્ટિએ ભાવનાનું સ્થાન શું ? જો આપણા તત્ત્વવિચારમાં તેને સ્થાન મળ્યું હોય તો જણાવો.’

આ પરથી અમને આશ્ચર્ય થાય છે માથે ખેંદ પડે થાય છે કે આ આપણી કેવી નિયતિ ? શું યોગ એ મહત્ત્વની વસ્તુ નથી કે તેને ઠીક કહીને અવગણવામાં આવે છે ? જો યોગ એ બીજામહત્ત્વની અને નગણ્ય વસ્તુ હોયતો તીર્થંકર પરમાત્મા તેને યોગ તરીકે શા માટે ઓળખાવે ? અમે અહીં એ કષ્ટતા કરવા છનિહાએ કે યોગ એ પાશકા ધરની પેદાશ નથી, પણ જિનશામનની પોતાની જ વિભૂતિ છે અને તે જૈન તત્ત્વજ્ઞાનમાંથી જ ઉદ્દભવેલી છે અસ્તુ, હવે અમે પૂછા એલા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપીશું

જૈન દષ્ટિએ તત્ત્વો નવ છે (૧) જીવ, (૨) અજીવ, (૩) પુણ્ય, (૪) પાપ, (૫) આશ્રવ, (૬) સંવર, (૭) નિર્જંશ, (૮) બંધ અને (૯) મોક્ષ ‘તત્ત્વો નવ છે કે સાત ?’ અથવા ‘તેનો આ ક્રમ બરાબર છે કે કેમ ?’ એનો વિવાદ અમે નહિ કરીએ, કારણ કે વર્તમાનકાળે નવ

તત્વનો સર્વામાન્યસ્વીકાર છે અને નવતત્વપ્રકરણમાં તત્વો-
નો આ જ ક્રમ આપેલો છે

આ તત્વો પૈકી છઠ્ઠા સ્વરતત્વમાં ભાવનાની લબ્ધ
પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે, તે નવતત્વપ્રકરણના શબ્દોમાં જ
સાલજો —

સમિદ્ ગુપ્તી પરિસદ, જદ્ધમ્મો માવળા ચરિતાણિ ।

પળ-તિ-દુવિમ-દમ-ગાર-પવભેરહિં સગરન્ના ॥

‘ સમિતિ, ગુપ્તિ, પરીપક્ષ, યતિધર્મ, ભાવના અને ચારિત્ર
એ સ્વરના સુખ્ય લેહો છે તે અનુક્રમે પાચ ત્રણ, બાવીશ,
દશ, બાર અને પાચ પ્રકારના છે, એથી સ્વરના કુલ લેહ
સંતાપન છે

સ્વર એ આત્માને કર્મના હટલામાંથી બચાવવાનો
એક સરક્ષણાત્મક વ્યૂહ છે અને ભાવના નેમા યોગ્ય સ્થાને
ગોઠવાયેલી છે, એટલે તે આત્મગુહિની સરક્ષિકા મહાદેવી
છે તત્વરહિતોને આથી વધારે ખુલાસો ભોધ એ છે શુ ?

૫—ભાવનામાં વૈજ્ઞાનિક તથ્ય ઘણું છે

કેટલાક કહે છે કે ‘ ધર્મશાસ્ત્ર, યોગશાસ્ત્ર અને
તત્વજ્ઞાનના આ પ્રમાણે અમને આનંદ કે પ્રતીતિ ઉપજવી
શકતા નથી, કારણ કે અમે તો વૈજ્ઞાનિક રીતે જે કંઈ
સિદ્ધ થાય તેને જ સત્ય અને ઉપયોગી જાણીએ,
તેથી ભાવનામાં કંઈ વૈજ્ઞાનિક તથ્ય નથી

અરેખ !

કરવો જ રહ્યો

જોડુ, તત્ત્વજ્ઞાન કહે તે જોડુ અને માત્ર વિજ્ઞાન કહે તે જ સાચુ ! આ પણ એક ભતની વિચિત્ર અધઘટ્ટા જ ને ?

ત્યાં વૈજ્ઞાનિકો પોતે એમ કહે છે કે અમે પરમ મત્યની નહીં પહોંચ્યા નથી, 'અમારુ જ્ઞાન અધૂરુ છે' અને તેથી અમારા નિર્ણયો અમારે વાગવા દેરવા પડે છે, ત્યાં વિજ્ઞાનના આ અધઘટ્ટો તેમને સર્વજ્ઞની ઠોઠિમા મૂકી દે છે અને તેમનો ચબ્દ એ જ છેલ્લો ચબ્દ છે, એમ માને છે ! આને અધઘટ્ટાની અવધિ નહિ તો બીજુ શું કહી શકીએ ?

આપણા નિમ્ન ૫, ત્યાગી, ચારિત્રવાન ગુરુઓ અમુક વાત કહેતા, તેનો 'બાબાવાક્ય પ્રમાણુ' કરીને ઉપદાસ કરવામા આવતો, ત્યારે આ 'બાબાવાક્ય' પ્રમાણુની જ બીજી આવૃત્તિ નથી શું ?

એ પ્રયોગો અને નિરીક્ષણો પરથી જ પગ્મ મત્યની પ્રાપ્તિ થતી હોત તો વૈજ્ઞાનિકોને એ મત્ય ક્યારેય મળી ગયું હોત, પણ એ માટે એથી કંઈક અધિક વસ્તુની જરૂર છે, અને તે ઇંદ્રિયો અને મનથી પર થઈને વસ્તુનું સ્વરૂપ એવાની વિચિત્ર શક્તિ અર્થે વિજ્ઞાન-વિચિત્ર જ્ઞાન તો આ જ છે

1 It is the general recognition that we are not yet in contact with ultimate reality

—Sir James Jeans in the mysterious Universe p 111

2 We are beginning to appreciate better, and more thoroughly, how Great is the range of our ignorance' Leopold Infeld

આ બધું અમે વિજ્ઞાનની નિર્ભૂતના કરવા માટે કહેતા નથી, પણ પ્રશ્નકારના મનમાં વિજ્ઞાન માટે જે એકાત આગ્રહ બધાયો છે અને ધર્મશાસ્ત્ર આદિ માટે પૂર્વશ્રદ્ધ પ્રવર્તે છે, તેનું નિવારણ કરવા અર્થે જ કહીએ છીએ.

વિજ્ઞાનની એક શાખા કે જે આજે સાધ્યોલોભ-મને વિજ્ઞાનના નામથી ઓળખાય છે, તે મનને લગતા વ્યાપારો જ્ઞાનપ્રાપ્તિ, આદતો, જીવનની રદોષીકરણી વગેરેને અભ્યાસ કરે છે અને તેમાંથી કેટલાક સિદ્ધાંતો તારવીને જગત સમક્ષ રજૂ કરે છે તેને નજર સમક્ષ રાખીને જ અમે હવે પછીની પકિતઓ લખી રહ્યા છીએ.

બધા મનોવૈજ્ઞાનિકો એમ માને છે કે વિચારમ એક પ્રકારની શક્તિ રહેલી છે, એટલે કેઈ પણ વિચારનું વારંવાર પુનરાવર્તન કરીએ કે તેને અનુકૂળ બીજા વિચારે વડે પુષ્ટ કરીએ તો એ શક્તિ વિકાસ પામે છે અને તેની પોતાના જીવન પર તેમજ અન્ય પ્રાકૃતિક પદાર્થો પર અસર થાય છે પ્રયોગોએ આ વાત સાબીત કરી આપી છે. અહીં જણાવવાનું એટલું છે કે એક જ વિચારનું વારંવાર પુનરાવર્તન કરવું કે તેને અનુકૂળ બીજા વિચારે વડે પુષ્ટ કરવો, એનું નામ જ ધર્મશાસ્ત્રકથિત ભાવના છે ! એટલે ભાવનામાં વૈજ્ઞાનિક તથ્ય ઘણું છે.

૬—ભાવના એટલે અનુપ્રેક્ષા

વાચકમુખ્ય શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજે તત્ત્વાર્થાધિગમ-સૂત્રના નવમા અધ્યાયના બીજા સૂત્રમાં જણાવ્યું છે કે સ ગુપ્ત-સમિતિ-ધર્માનુપ્રેક્ષા-પરીવહજય-વારિત્રૈ । તે(સ વર)

શુદ્ધિ, સમિતિ, ધર્મ, અનુપ્રેક્ષા, પગીવહન અને ચારિત્ર વડે (સિદ્ધ થાય છે) અહીં તેમણે ભાવનાના સ્થાને અનુપ્રેક્ષા શબ્દ મૂકેલો છે, એટલે ભાવનાનું બીજું નામ અનુપ્રેક્ષા છે અર્ધભાગધી ભાવામા તેને જણાવેલા કહેવામા આવે છે

‘ અનુપ્રેક્ષાનો અર્થ શું ? ’ એ પ્રશ્ન પાઠકોના મનમા ઉદયે, એટલે અહીં જણાવીએ છીએ કે અનુપ્રેક્ષા એટલે ચિંતન, અનુચિંતન કે પુનઃપુનઃ સ્મરણ સ્થાનાગસૂત્રની રીકામા તેને માટે ચિંતનિદા એવો શબ્દપ્રયોગ પણ કરેલો છે, એટલે ભાવના એ વિશિષ્ટ પ્રકારનું ચિંતન છે

કાયોત્સર્ગનું આલબન લઈને ધ્યાનસિદ્ધિ કરતી વખતે અનુપ્રેક્ષા અત્યંત જરૂરી બને છે તે અંગે અમે શ્રીપ્રતિક્રમણસૂત્ર-પ્રબોધટીકાના પ્રથમ ભાગમા યોગણીસમા સૂત્રના અર્થાનિર્ણય પ્રસંગે જણાવ્યું છે કે ‘ ચિત્ત જ્યારે ધ્યેયનું સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ ચિંતન કરવા લાગે છે અને એ રીતે તેમા હીન થતું જાય છે, ત્યારે અનુપ્રેક્ષા વિગ્રહ થઈ કહેવાય છે આવી અનુપ્રેક્ષા જ્યારે વૃદ્ધિ પામતી ઉત્કૃષ્ટ કોટિએ પહોંચે છે, ત્યારે ચિત્તની વૃત્તિઓ ધ્યેયમા તદ્વાકાર થઈ જાય છે અને તે જ ધ્યાનનિદ્ધિ છે ’

શાસ્ત્રકારોએ અનુપ્રેક્ષાને અનલ એટલે અગ્નિની ઉપમા આપી છે જેમ અનલ સુવર્ણમા રહેલા સર્વ કચરાને બાળી નાખે છે, તેમ અનુપ્રેક્ષારૂપી અનલ આત્મારૂપી સુવર્ણમા રહેલ ‘ સર્વપ્રકારના મલ એટલે કર્મને બાળી નાખે છે,

તેથી નિર્ભળ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થાય છે અને નિરુપસર્ગા-
વસ્થા અર્થાત્ મોક્ષને પામી શકાય છે

અનુપ્રેક્ષાનું આ વિવરણ સ્પષ્ટ બતાવે છે કે ભાવના
એ ભવનારા કલ્પાનો એક અમોઘ ઉપાય છે અને તેથી જ
જૈન મહર્ષિઓએ તેને પોતાની યોગસાધનાનો એક આવશ્યક
ભાગ માન્યો છે

૭—ભાવનાના બાર પ્રકારો

અમે ઉપર નવતત્ત્વપ્રકરણની ગાથાનું જે ઉદ્ધરણ
આપ્યું છે, તેમા ભાવનાના બાર પ્રકારો હોવાનું સ્પષ્ટ
જણાવ્યું છે

ભાવનાના પ્રકારો બાબતમા હજી સુધી કોઈ વિવાદ
જાગ્યો નથી, એટલે કે કોઈએ તેને બારને બાંહે દશ,
આઠ કે છ અથવા ચૌદ, સોળ કે અઠાર પ્રકારની વર્ણવી નથી.

શાંત્વાર્થાધિગમમૂત્ર, શ્રીપ્રગમરતિ પ્રકરણ, શ્રીશાત-
સુધારસ ભાવના વગેરે ગ્રંથોમા બાર ભાવનાના નામો નીચે
પ્રમાણે જણાવેલા છે -

૧ અનિત્યભાવના	૭ આશ્રવભાવના
૨ અચરણભાવના	૮ અવરભાવના
૩ સ સારભાવના	૯ નિર્જરાભાવના
૪ એકત્વભાવના	૧૦ ધર્મસ્વાખ્યાતભાવના
૫ અન્યત્વભાવના	૧૧ લોકસ્વરૂપભાવના
૬ અશુચિભાવના	૧૨ બોધિદુર્લભભાવના

‘આનો અર્થ’ એમ સમજવાનો છે કે જૈન મહર્ષિઓએ

શુભ ચિંતનની ધારાના બાર વિષયો નક્કી કર્યા છે અને સાધકે એ વિષયને અનુકૂળ ચિંતન કરવાનું છે

ત્રીજી શિક્ષાવર્તીની પ્રથમ શ્રેણીનાં દશમા નિબંધ યોગા-બ્યાસમા અમે આ ભાવનાઓનો નિર્દેશ કર્યો છે અને દરેક ભાવનામા શુ કરવાનું હોય છે, તે અતિ સંક્ષેપમા જણાવ્યું છે, પરંતુ અહીં ભાવનાનો વિષય મુખ્ય હોવાથી તેનું યોગ્ય વિવરણ કરીએ છીએ

૮—અનિત્યભાવના (૧)

શરીર, યૌવન, સંપત્તિ, અધિકાર અને અવ્યતર વિકલ્પોની અનિત્યતા ચિંતવતી, તે આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

આ બધી વસ્તુઓ અનિત્ય છે, એમ તો આપણે જાણીએ છીએ, પણ આપણુ એ જ્ઞાન ઉપરછડ્ડુ છે શાસ્ત્રીય પરિભાષામા કહીએ તો વિષયપ્રતિભાસ છે તેથી આપણી અનિત્ય વસ્તુઓ પ્રત્યેની આસક્તિ ટળતી નથી આપણે જીવનવ્યવહાર તો એવો જ ચાલે છે કે જાણે આ બધી વસ્તુઓ નિત્ય હોય ! તાત્પર્ય કે આપણા હૃદયની ઊંડાણમા તેની અનિત્યતા વસી નથી એ અનિત્યતા વસે અને પૂરા જોરથી વસે તો આસક્તિ છૂટી જાય અને તેની સામે નજર કરવાની પણ ઇચ્છા ન થાય

અનિત્યતાનો આ ભાવ હૃદયમા દૃઢ કરવા માટે નીચે પ્રમાણે વિચારો કરવા ઘટે -

‘આ શરીર નિત્ય નથી, ક્ષણભ્રમ છે જેમ મીઠાની પોટલીને ઝોગળતા વાર લાગતી નથી કે તૃણ પરના તુષાર-ખિંદુને ખરી પડતા વાર લાગતી નથી, તેમ એને પડતા વાર લાગતી નથી ! એ ગમે ત્યારે પડી જ જશે !

શરીર કેના નિત્ય રહ્યા છે ? જે ગરીરો પ્રથમ પક્ષિના ગણાતા, જેનું રોજ અપૂર્વ ભોજનો વડે પોષણ થતું, જેની સારસલાખમાટે નેકડો સેવક કામ કરતા, એ શરીરો પણ એક દિવસ પડી ગયા, તો મારા શરીરનો ભરોસો શું ?

ધાન્ય સવારે રાક્યું હોય અને બપોરે બગાડી બાથ છે, તેમ આ ગરીર ઘડી પહેલા સાબુ-નરવુ લાગતું હોય અને બીજી જ ઘડીએ રોગથી રેનાઈ બાથ છે ! અકસ્મતીં મનત્ કુમારનું શરીર ઠેવું નીરોગી, કણ મુઠ્ઠર હતું ? પરંતુ ઘડી પડી જ તેમા રોગો ઉપન્ન થઈ ગયા અને તેની બધી કાતિ હણાઈ ગઈ ! ત્યારે આ સામાન્ય કોટિના ઔદારિક શરીરનું તો કહેવું જ શું ?

હો જીવ ! તને જે યૌવનની ખુમારી હોય તો એ ખોટી છે, રે ! તદન ખોટી છે યૌવન તો ચાર દિવસનું ચાદરણુ છે, તેને ચાલ્યું જતા શી વાર ? અર્ધકાલે જેઓ યૌવનમા મસ્ત હતા અને જેમનો પગ ધરતી પર છબતો ન હતો, તે આજે મનુષ્યના જેવી વાકી કેડ કરીને લાકડીના ટેકે ડગમગતા ડગમગતા ચાલે છે ! તેમની આખમા નૂર નથી, મુખમા દાત નથી અને છાતીમા જેમ નથી ! જે આમડીમાથી તેજની ટશરો ફૂટતી અને જેમના લાવણ્ય પર

દુનિયા મુઘ્ધ થતી તે ચામડીના હાલકવાલ તો ને ! તેનું તેજ હણાઈ ગયું છે અને તેની રચના થે વિકૃતિ ધર્મગર્ભ છે ! તેમા કરચલીઓનો પાર નથી ! જે વાળ વાકડિયા, ઠાળા, મુઠ્ઠર, મુરોબિત લાગતા હતા, તે આજે મીઠા, રૂની પૂણી જેવા સ્વેદ અને ચોભારડિન બની ગયા છે !

હે છવ ! તું ચૌનનની ખુમારીમા ઘરડા-ભુટ્ટાની મશ્કરી કરે છે, પણ તારે ય એક દિવસ ઘરડા-ભુટ્ટા થવાનો વખત આવશે અને ત્યારે તારી હાલત જૂરી હશે, માટે એ પ્રમાણે મશ્કરી કરવાનું બેટી કે આ વિષયમા એક કવિએ કવિતાની એ લીટીઓ કહી છે, તે તું બનબર ચાલ સખ -

પીપળ પાન ખરત, હનતી કુપળિયા,
અમ વીતી તુમ વીતશે, ધીરી જાપુડિયા

પીપળા પરથી ઝૂના-વૃદ્ધ પાનો ખર્ચે રહ્યા છે, તે જોઈને કુપળો એટલે નવા પાન હસે છે કે ઘરડા પાનોની આ કેવી દુર્દૈવતા ! એ વખતે પેલા પાનો જવાળા આપે છે કે 'બાપુ ! તમે ધીમા પડો જે આજ અમારા પર વીતી છે, તે કાલે તમારા પર પણ જરૂર વીતશે ! માટે અભિમાન કરશો નહિ.'

હે છવ ! તું લક્ષ્મીનો જરાય લરોસો કરીશ નહિ એ સ્વભાવે અતિ ચચલા છે, એટલે ઠરીને ઠામ બેસતી નથી એક ઘરથી બીજું ઘર અને બીજા ઘરથી ત્રીજું ઘર, એમ પોતાનું સ્થાન બદલ્યા જ કરે છે તે ગર્ભ કાલે જેને કોડ-પતિ જોયા હતા, તેની આજે કઈ હાલત છે ! અરે ! તું

તારો પોતાનો જ વિચાર કર કે લક્ષ્મી તારી પાસે કેટલી વાર આવી ને ગઈ!

આવી ચચલ લક્ષ્મીના લોભમા તણાઈને તારે ઠઈ પણ અકૃત્ય કરવું તે હરગીઝ યોગ્ય નથી વળી લક્ષ્મી આવે છે ત્યારે પોતાની માથે ભય, ઈર્ષ્યા, દ્વેષ, અભિમાન, ઉદ્વેગ વગેરે અનેક દુર્ગુણોને લેતી આવે છે, તેના પશ્ચ તુ વિચાર કર

તુ ઐશ્વર્ય માને છે કે સંપત્તિ-લક્ષ્મી ખૂબ આવે તો સુખ મળશે, પણ એ તારો ખ્રમ છે જેની પાને લક્ષ્મી ઘણી છે, તેના જીવનમા જિંદા ઉતરીને ડાકિયું કર, તો તારો ખ્રમ ભાગી જશે વળાં વધારે લક્ષ્મી આવતા ચાર તરફનો ભય વધશે, ભાઈએમા ખટખટ થવા લાગશે, સગા સખધીઓ સાથે લેણદેણના વાધા પડશે અને ઉપાધિ અનેકગણી વધી જશે !

હે જીવ ! શરીર, યૌવન અને સંપત્તિ નો અનિત્ય છે, તો સત્તા કે અધિકાર શું નિત્ય છે ? આવી એક અનિત્ય વસ્તુ માટે તું કાંઈ શા સારુ મારે છે ? કદાચ તને સત્તા અધિકાર પ્રાપ્ત થયો તો તેનાથી તારું આત્મહિત શું થવાનું છે ? વળી તુ સત્તા કે અધિકારનો દુરુપયોગ નહિ કરે, તેની ખાતરી છે ખરી ? એ તો એક પ્રકારનો નશો છે અને તે માણસના સાનસાન ભૂલાવી દે છે ! તેથી તું સત્તા કે અધિકારથી દૂર રહે, એમા જ તારું કલ્યાણ છે

હે જીવ ! તું ગમે તેવા વિકલ્પો શા માટે કરે છે ?

એથી તારુ શુ વળવાતુ છે ? ખાલી કર્મબંધન કરે છે અને ભારે થાય છે ! એક સતે કહેલા નીચેના શબ્દો તું બરાબર વિચાર —

મના મનોરથ છાદિ દે, તેરા કિયા ન હોય ।

વાનીસે ધોર નીકસે, સુતા રાય ન જોય ॥

‘હે મન ! તુ મિથ્યા મનોરથોને છાદી દે, કારણ કે તારુ કરેલું કંઈ થવાતુ નથી ને પાણીમાથી ધી નીકળતું હોત તો આ દુનિયામા ગેઈ પણ લૂપ્ત ખાત નહિ’

હે ભવ ! વસ્તુની અનિત્યતા મ બંધમા એક મહાપુરુષે કહેલો નીચેનો શ્લોક તું બરાબર વિચાર !

અનિત્યમારોગ્યમનિત્યયૌવન,

વિમૂતયો જીવિતમપ્યનિત્યમ્ ।

। અનિત્યતામિ પ્રહસત્ય જન્તો,

જ્ય રતિ કામગુણેષુ જાયતે ॥

‘આદોષ્ય અનિત્ય છે, યૌવન પણ અનિત્ય છે અને સંપત્તિ તથા ભવિત પણ અનિત્ય છે આમ આદે બાળુ અનિત્યતાથી હણાયેલા પ્રાણીને કામભોગમા આનંદ કેવી રીતે આવે ? અર્થાત્ વિચાર કરે તો ન જ આવે’

વળી મહાપુરુષકથિત આ શ્લોકનું પણ બરાબર ચિંતાન કર —

ષ્ટાવિમૂતિ ક્ષણમગ્નિ યૌવનમ્,

કૃતાન્તદન્તાન્તરવર્તિ જીવિતમ્ ।

। સ્યાપ્યવહા પરલોકસાધને,

અહો ! નૃણા વિસ્મયકારિ ચેદ્ધિતમ્ ॥

‘ સંપત્તિ ચથજ છે, ચૌવન દાણુભંગુ છે અને આયુધ્ય જમના દાતની વચ્ચે રહેતુ છે, છતા મનુષ્યો પર લોકનુ સાધન કરી લેવામા ઉપેક્ષા બતાવી રહ્યા છે આ તે કેવુ વિચિત્ર વર્તન કહેવાય ? ’

આ રીતે બીજુ પણ ઘણુ ચિંતન કરી ગકાય વસ્તુની અનિત્યતાનો વિચાર કરતા ભગ્નેશ્વરને કેવળ-જ્ઞાન થયુ હતું, એ હકીકત કોઈ પણ માધકને અનિત્ય ભાવના ભાવનાની પ્રમાણ પ્રેરણા કરે તેવી છે

ભરતેશ્વરને અરીનાભુવનમા કેવળજ્ઞાન

ભરતેશ્વર એટલે શ્રી ઋષભદેવ ભગવાનના મોટા પુત્ર અને અવસર્પિણી કાળના પ્રથમ ચક્રવર્તી તે અરીનાભુવનમા જિભા હતા માથે હીરાજડિત મુગટ હતો, કાનમા રત્નમય કુંડલ હતા, ઠઠમા કલાના અદ્વિતીય નમુના સમેા મત્તિમય હાર હતો, બાહુ પર બહુમૂલ્ય ગાલુખધ શોભી રહ્યા હતા, કાઠા પર કમનીય કડાએ પોતાનો પ્રભાવ જમાવ્યો હતો અને આંગળીઓ પર અનુપમ મુદ્રિકાઓ અપૂર્વ તેજથી બગહળી રહી હતી

તેઓ પોતાનુ રૂપ જોઈને મલકાતા હતા અને મનને પૂછતા હતા કે ‘ શુ આવુ રૂપ અને સૌદર્ય બીજા કોઈને વધુ’ હશે ખરુ ? ’ જાણે તેમના એ પ્રશ્નનો જવાબ દેતી હોય એમ એજ વખતે એક મુદ્રિકા તેમની આંગળીમાથી સરી પડી અને તે આંગળી ઉપ-સૌદર્યહીન લાગવ માડી ભરતેશ્વર ચમક્યા અને વિચારવા લાગ્યા કે ‘ કયા

ગયુ આ આગળીનુ રૂપ ? કયા ગયુ આ આગળીનુ સૌદર્ય ?' એજ સણે એમને બીજો વિચાર આવ્યો. 'શું આ રૂપ અને સૌદર્ય આબૂપણને લીધે જ હતુ ? તેમા માફ પોતાનુ રૂપ અને સૌદર્ય કઈજ ન હતુ ?'

તેમણે પોતાના મનતુ મમાધાન કરવા એક પછી એક બધી મુઠ્ઠિકાઓ ઉતારી નાખી અને આગળીઓ વરવી લાગવા માડી. 'જે આગળીઓની આ દશા છે, તેા શરીરના બીજા અંગોની શી દશા છે ? એ પણ મને જ્ઞેવા રે' એવો વિચાર કરી તેમણે ઘણ પરથી કંઈ ઉતારી નાખ્યા, બાહુ પગના બાજુબધો દૂર કર્યા, કઠમાનો મણિમય હાર બાજુએ મૂક્યો, કુડલોને સ્થાનમ્મદ્ કર્યા અને છેવટે માથા પરનો મુગટ પણ નીચે મૂકી દીધો.

તેમની નજર અરીસા સામે જ હતી. જ્યાં સર્વ આબૂપણો શરીર પરથી ઉતરી ગયા, ત્યાં એ રૂપગીન-સૌદર્યહીન લાગવા માડ્યુ અને ભગ્તેશ્વરની મનોભૂમિ પર એક જામર ચીરાડ પાડતું ગયુ.

'અહો ! રૂપ અને સૌદર્ય અનિત્ય છે, તેમા રાશ્વવા જેવુ નથી' એ વિચાર તેમના મનમા ફરી ફરીને આવવા લાગ્યો યોદી વારે એ વિચારમાથી એક બીજો વિચાર જન્મ્યો. 'જે રૂપ અને સૌદર્ય અનિત્ય છે તેા શું યરીર, હવિતવ્ય અને આ રાશ્વપાટ નિત્ય છે ? ના, ના, આમાનુ કઈજ નિત્ય નથી ત્યાંજે તેા હું પૂરો કળાયો મૃગતુષ્ણિકા પાછા જ મે દોટ મૂકી હવે ?'

જેમ અનિત્યભાવના વધતી ગઈ, તેમ તેમના અત-

રની શુદ્ધિ થતી મધ્ય અને છેવટે કથાયજન્ય મર્વ કાલિમા દ્વગ થતા લોકાલોકપ્રજાશક, અદ્વિતીય અને અપ્રતિપાતી એવુ કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ આ શુ ભાવનાનો જોછો ચમત્કાર છે ? શાસ્ત્રમા તેનાં સુવર્ણાક્ષરે નોધ મધ્ય છે અને તે આજપર્યંત અનેક મુમુક્ષુઓના જીવનમા પડટો લાવનારી નીવડી છે

૬-અશરણુભાવના (૨)

જન્મ, જરા અને મરણના ભયથી ઘેરાયેલા, રોગ અને પીડાથી બસાએલા આ જીવને અન્ધિત, સિદ્ધ, સાધુ અને સર્વશકયિત ધર્મ સિવાય અન્ય શરણુ નથી, એમ ચિંતવણુ, જે આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

ન્યાજન્મ હોય ત્યાં જરા અને મરણ પણ અવશ્ય હોય, એટલે જન્મ, જરા અને મરણ જે એક પ્રકારની ત્રિપુટી છે આ ત્રિપુટી આપણી મિત્ર નથી, પણ દુશ્મન છે અને તેથી આપણને અનેક પ્રકારના રોગ-શોક-દુઃખ-પીડાનો અનુભવ કરાવે છે આ રોગાદિપ્રસંગે આપણે જેને અતિપ્રિય માન્યા હોય તેવા સ્વજન-સબંધીઓ, મિત્રો, દાસ્તદારો કેઈ આપણને શરણુ-રક્ષણુ-આશ્રય આપી શકતા નથી. એટલે આપણે ખરેખર અથરણુ છીએ, અસહાય છીએ, કેઈના આધાર કે આશ્રય વિનાના છીએ પરંતુ સસારની મોહજાળમા આપણે એટલા રૂળી ગયા છીએ કે આ વસ્તુનો વિચાર કરવાની કુરસદ મળતી નથી જે આ વસ્તુનો વિચાર કરીએ અને તે ઘરાળર કરીએ તો આપણે સસાર પરનો સર્ત્ર મોહ ઉડી નાથ અને સાચું શરણુ શોધવાની તાલા-

વેલી જાગે એ શરણ અસ્થિત, સિદ્ધ, સાધુ અને કેવલી-
પ્રણીત ધર્મ સિવાય બીજી કોઈ આપી શકે એમ નથી

આ સબંધમાં સાચકાર ભગવતોએ જે દેશાળી
વચનો કહ્યા છે, તે પુન પુન વિચારણીય છે

વિત્ત પસવો ચ નાદયો, ત વાહે સરણતિ મન્નઈ ।

एष मम तेसु यी अह, नो ताण सरण न विग्नई ॥

‘મૂખ’ મનુષ્ય એમ સમજે છે કે ધન, પશુઓ અને
ન્યાતીલા-ભતીલા મને શરણરૂપ છે-આશ્રયરૂપ છે અને
તેમને હું શરણરૂપ-આશ્રયરૂપ છું, પરંતુ એમાંથી કોઈ
આપત્તિકાળે ત્રાણ તથા શરણ દેનારા નથી ’

अव्यागमियन्मि वा दुहे, अहवा वक्कमिए मवन्तिए ।

एगदस गईय आगई, विदुमन्ता सरण न मन्नई ॥

‘હું ખ આવી પડતા મનુષ્ય એકલો જ તેને ભોગવે
છે આ પુણ્ય ક્ષીણ યના છવ એકલો જ ગતિ-આગતિ કરે
કરે છે આથી વિવેકી પુરુષો ધન, પશુ, સગા સબંધીઓ
વગેરેને શરણરૂપ માનતા નથી ’

माया इया ण्डुमा माया, भञ्जा पुत्ता च ओरसा ।

नाळ ते मम ताणाय, छुपवस्स कम्मुणा ॥

‘વિવેકી પુરુષ વિચાર કરે—માતા, પિતા, શાળી,
ભાઈ, ભાઈ, તથા ઔરસપુત્ર એ કોઈ પણ મારા કર્મનું
ફળ ભોગવતી વખતે મારી રક્ષા ટરવામાં મમતા નથી ’

આ સબંધમાં અનાથી મુનિનો પ્રબંધ આપણને
ધણ કહેશે

અનાથી મુનિનો પ્રબધ.

રાજગૃહી નગરીની બહાર મહિતકુશિ નામે એક મનો-
હર ઉદ્યાન હતું ત્યાં અનેક મુમાક્ષરો વટેમાર્ગીઓ આવીને
પોતાનો પરિશ્રમ દૂર કરતા તથા સાધુમન્યામીઓ આવીને
સાત્ત્વિક વાતાવરણ ખડું કરતા શ્રીમતો અને મહેલાણીઓ પણ
ત્યાં અવારનવાર આવતા અને વિવિધ પ્રકારની કીડાઓ ઢરીને
આનંદ પામતા રાજા શ્રેણિકેને આ ઉદ્યાન ઘણું પ્રિય હતું

એક વાર તેઓ આ ઉદ્યાનમાં વિહંગી રહ્યા હતા,
ત્યાં વૃક્ષના મૃગની પામે બેઠેલા એક ધ્યાનમગ્ન નવયુવાન
મુનિ તેના જોવામાં આયા એ મુનિની અદ્ભુત કાતિએ
તથા તેમના મુખ પર તરવરી રહેલી સૌમ્યતાએ તેમના
મનપર ખૂબ અમર ઢરી તેઓ એ મુનિની નજીક ગયા
અને વદન કરીને બહુ નજીક પણ નહિ અને બહુ દૂર પણ
નહિ, એવી રીતે બિભા રહ્યા

થોડીવાર મુનિનું ધ્યાન પૂરું થયું, એટલે તેમણે
શ્રેણિક રાજાને આ અવસ્થામાં બોલેલા જોયા અને ધર્મલાભ
આપ્યો. શ્રેણિક રાજાએ ફરી મન્ત્રક નમાવ્યું અને ધર્મલાભ
મળવા બદલ પોતાની કૃતજ્ઞતા પ્રકટ કરી પત્રી બહુ જ
વિનયપૂર્વક કહ્યું કે 'હે મુનિવર! જે તમારી સાધનામાં કઈ
વિઘ્ન ન આવતું હોય તો હું એક વાન-પ્રશ્ન પૂછવાની
ઇચ્છા રાખું છું '

મુનિએ કહ્યું 'જે વાતથી વ્રદા, જ્ઞાન, ચારિત્ર વગેરે
શુદ્ધાની પૃષ્ઠિ થાય એવી વાત અમારી સાધનામાં બાધક

થંની નથી એ ખ્યાલ મળીને તમારે જે પૂછવું હોય તે પૂછો '

એલિકે કહ્યું 'હે આર્ય! હું એવું જ જાણુવા માગું છું કે આપ આવી તરુણ અવસ્થામાં લોગ લોગવવાને બદલે સયમના માર્ગે કેમ મચ્યાં? એવું કયું પ્રબળ પ્રયોજન આપને આ માર્ગ તરફ પસંદી ગયું?'

મુનિએ કહ્યું 'હે રાજન્! હું અનાથ હતો, મારું કોઈ નાથ ન હતું, એટલે મેં આ સયમમાર્ગે મંદળ કર્યો'

આ જવાબથી રાજાને આશ્ચર્ય થયું તેથી કહ્યું 'આપ જેવા પ્રભાવશાળી પુરુષને કોઈ નાથ ન મળે, એ તો ભારે આશ્ચર્ય કહેવાય હે ન્વામિન્! એ આપે એવું જાણી માટે જ આ સયમમાર્ગે મ્વીકાર્યો હોય તો હું આપનો નાથ થવા તૈયાર છું આપ તારા ગન્નમહેલમાં પધારો અને ત્યાં મુખેથી શરૂ આપ ત્યાં અનેક પ્રમગ્ના મિત્રો અને મબધીઓથી પરિવરેલા રહેશો અને અનાથપણાને જરાયે અનુભવ નહિ થાય ખરેખર! આ હું ખમય સમારમાં મિત્રો અને સ્વજનોથી પરિવરેલા રહેવું, એના જેવું બીજું કોઈ સુખ નથી'

મુનિએ કહ્યું 'હે રાજન્! પોતાના અધિકારવાળી વસ્તુ બીજાને આપી શકાય છે, પણ અધિકાર વિનાની વસ્તુ બીજાને આપી શકાતી નથી નાથ થવું એ તારા અધિકારમાં નથી; તેથી તું મારે નાથ થઈ શકતો નથી. તું પોતે જ અનાથ છે'

આ શબ્દો સાબરના મગધરાજ એલિક સમક્ષે ગયા. તેમને આજ નુપી આવા શબ્દો કોઈએ સંભળ્યા ન હતા તેમણે પોતાના ધવાયેલા અજિમાનને ઠીક કરતા કહ્યું 'હે પૂજ્ય! આપની વાત પરથી લાગે છે કે આપે મને ભરાબર જોગણ્યો નથી હું જા. અને મારાધરનો રાજા એલિક ૧૩ મારા વલવનો, મારી ગિદ્ધ-સિદ્ધિનો પાર નથી વળી અનેક મિત્રો અને સ્વજન મંજાળીઓથી હું અગિવેલો મહુ ૧૩ તો અનાથ કેવી રીતે? કદાચ આપનું કહેવું અસત્ય તો નરિ રોય ?'

મુનિએ કહ્યું 'હે રાજા! હું જાણુ છું કે તું અગ્ર અને મગધનો મહારાજ એલિક છે વળી તારા વૈભવ અને તારી ગિદ્ધિ સિદ્ધિથી પણ હું વાકેફ છું પણ તું મારા અનાથ અને સનાથના જાણને સમજી શક્યો નથી હું ફરી પણ કહું છું કે તું અનાથ છે અને મારો નાથ ધવાની વાત તારા અધિભારમાં નથી તું મારા પૂર્વજવન પિ સંકીર્તન સાશાંત્રીશ, એટલે તને આ વાત ભરાબર નમજાયે '

એલિક રાજાએ એ વાત નાજાવાની ઇતેબરી જનાવી, એટલે મુનિએ કહેવા માડ્યું

'હે રાજા! ધનધાન્યથી ભરેલી કીધાની નનરીમા મારા પિતા રહેતા હતા, જે પ્રમુદ્ધ ધનસચચને લીધે બધા ધનપતિઓમાં અગ્રેસર હતા હું મારા પિતાને બહુ લાડકવાયો પુત્ર હતો અને તેમણે અનેક કલાચાર્યોને રોઢીને મને વિવિધ વિદ્યા-કલાઓનું જ્ઞાન આપ્યું હતું ચોખ્ખું હમરે

મારા એક કુલવતી સુદર લલના માથે લગ્ન થયા હતા
મારો 'સસાર' એકદર સુખી હતો.

હું આનંદમાં મારા દિવનો વ્યતીત કરી રહ્યો હતો,
ત્યાં એકાએક મારી આખ દુખવા આવી અને તેમાંથી
અતુલ પીડા ઉત્પન્ન થઈ આ વેદનાને લીધે મને મુદ્દલ
ભિધ આવતી નહિ કે બિવકુલ થેન પડતુ નહિ.

કાળૂમાં નહિ આવેલા શત્રુ અને રોગ અનિયમિત
રીતે આગળ વધે છે, એટલે મારા હૃદયે વધુ ભેર કંઈ અને
તેમાંથી મને દાહ-જ્વર લાગુ પડ્યો, જેના લીધે મારું મસ્તક
ફાટવા લાગ્યું, છાતીમાં દુખાવો થવા લાગ્યો અને કમરના
કટકા થવા લાગ્યા.

મારી આ પ્રકારની સ્થિતિ જોઈને કુશળ વૈદ્યોને
જોલાવવામાં આવ્યા, તેમણે લેગા મગીને મારા રોગનું
નિદાન કંઈ અને ઔષધો આપવા માંડ્યા, પણ તેઓ મને
એ દુખમાંથી છોડાવી ન શક્યા કે રાજનું! એ જ મારી
અનાયતા !

વૈદ્યો નિષ્ફળ જતા મારા પિતાએ બીજા પણ અનેક
ઉપચારો કરાવી જોયા અને છેવટે એવી જાહેરાત કરી કે
જે મારા પુત્રને મારું કરશે, તેને મારી અર્ધી મિલકત
આપી દઈશ, એટલે ઘણા માત્રિકો-તાત્રિકો આવી ગયા,
ઘણા ભગત-ભુવાઓએ હાથ ભીડી, પણ તેમાંનું કંઈ મને
આ દુખમાંથી છોડાવી શક્યું નહિ કે રાજનું! એ જ મારી
અનાયતા !

દુખ-દર્દમાથી મુજા થાઉં એટલે તે જ વેળા મેં એવો
સકલ્પ કર્યો કે 'જો હું આ સેગમાથી મુજા થઈશ, તો
શાંત, દાત અને નિરાગ્રહી થઈશ, અર્થાત્ સર્વ પ્રકારના
આરબ-સમારબને ઊડનારો નિર્ધય નાશુ બનીશ'

એ સકલ્પ કર્યા પછી મેં સૂવાનો પ્રયત્ન કર્યો કે મને
તારત જ ઊઘ આવી ગઈ અને ગરિ જેમ જેમ બીનતી
ગઈ, તેમ તેમ મારી વેદના પજુ યાત થતી ગઈ અથારે
હું ઊઠ્યો ત્યારે બધુ દર્દ શમી ગયુ હતુ

મને એકાએક નાગે થયેવો જોઈને બધા આનદ
પામ્યા પિતાજી એમ નમસ્કયા કે મારો ખર્ચેવો પૈસો લેખે
લાગ્યો, માતા એમ સમજી કે મારી માન્યતાઓ ફળી,
બાઈઓ એમ સમજ્યા કે અમારી રેવા મફત થઈ, બહેનો
એમ સમજી કે અમારા અતન્ની આશીર્વાદ ફળી, પત્ની એમ
સમજી કે મારી આકરા લેખે લાગી, મિત્રો એમ નમસ્કયા કે
અને જે દોડધામ કરી તેનુ આ પરિણામ આબુ અને ચાહુ
પોતપોતાની વાનનુ મમર્થન કઢવા લાખ્યા ત્યારે મેં બધાને
શાત પાડીને કહુ કે મને નવું જીવન પ્રાપ્ત થયુ છે,
તે મારા કુલ સકલ્પનુ ફળ છે તારે હું એવો સકલ્પ
કરીને સૂઈ ગયો હતો કે જો આ દુખ-દર્દમાથી મુજા
થઈશ તો શાંત, દાત અને નિરાગ્રહી થઈશ, માટે હવે મને
આપ બધા આજ્ઞા આપો, કાગળ કે મેં લીધેલી પ્રતિજ્ઞાનુ
પાલન માટે સત્વર કરવું જોઈએ'

આ શબ્દો સાંભળ્યા જ મુદુનો હર્ષ ઉડી



પર આમંત્રિ છે એ એ વિચારમા પરિવર્તન થાય અને
મસાર અમાર લાગવા માડે, તો તેના પરની મર્મ આસક્તિ
હડી લાય અને જીવન એક મૂઢાજ માર્ગે અર્થાત્ વધમના
માર્ગે વહેવા લાગે

આ વિચાર દૃઢ કરવા માટે નીચે મુજબનાં કહેવા
નીચેના વચનો પર યથાર્થ ચિંતન કરવું ઘટે

જન્મ દુષ્ટ જરા દુષ્ટ, રોગા ય મરણાણિ ચ ।

અહો દુષ્ટો ॥ સસારો, પરમ ક્ષીણંતિ જગુણા ॥

‘અહો ! આ મસાર દુ ખમય છે કે જેમા પ્રાણીઓ
અનેક પ્રકારની પીડાઓ પામે છે તેમા જન્મનુ દુખ છે,
જરાનુ દુખ છે, તેમજ રોગ અને મરણનુ પણ દુખ છે ’

જરામરણક્રન્તારે, પાડાતે મયાગરે ।

મણ સોઢાણિ મીમાણિ, જમ્માણિ મરણાણિ ચ ॥

‘આ જન્મ-મરણચક્રની અરવચમા અને ચાર ગતિરૂપ
ભયના ધામમા મે અનર્થીવાર ત્રીજ દુ ખપૂર્ણ જન્મ અને
મરણ-કરેલા છે ’

ગતસારેઽય સસારે, સુસધાન્તિ શરીરિણામ્ ।

હાહાપાનમિવાક્રુષ્ટે, બાહ્યાના સ્તન્યવિપ્રમ ॥

‘અશ્રુઠો ચૂસીને લાગતુ પાન કરતા બાળકોને જેમ
માતાનુ સ્તનપાન કરવાનો જ્રમ થાય છે, તેમ આ સસાર
સુખરહિત હોવા છતા પ્રાણીઓને તેમા સુખનો જ્રમ
થાય છે ’

આ, સસારને સુખી, શી રીતે માનવો?, જે પ્રિયતમા-

તે કાકો, કાકો તે ભાઈ, મામો તે ભાણેજ, ભાણેજ તે મામો, ફાઈ તે ભત્રીજી ને ભત્રીજી તે ફાઈ, એમ અનેક પ્રકારના મળધો જળાય છે અને છૂટે છે

વળી જાલ્યાવન્યામા વિવેરહિત ધ્યાને લીધે દુખ હોય છે, મુખનીમા ક્રમના ઉમાને લીધે દુખ હોય છે અને વૃદ્ધાવન્યામા શરીર તથા ઇન્દ્રિયોની વિકલ્પતાને લીધે દુખ હોય છે તે જ ગીને મવાર, જપોર, માજ અને રાત્રિએ પણ કોઈ ને કોઈ પ્રકારની ઉપાધિ વાગેલી જ હોય છે

જેઓ એમ કહે છે કે અમે જામી વાતે મુખી છીએ, તે પણ ખરેખર મુખી કયા હોય છે ? પાસે પૈસા પુષ્કળ હોય છે, તો ધનમા અજાણતાવ હોય છે જી પરમા માત્ર હોય છે તો સગાવડાલા નામે મોટો અથડો ચાલતો હોય છે વળી ધધા-ગેજગાર અંગે અનેક પ્રકારની ખટપટ હોય છે અને તેમા ડેટલાય મનુષ્ય દુઃખન જાની બેઠા હોય છે જો ભરાભર વિચાર કરીને જોઈએ તો આ સસારમા કોઈ મૂલ મુખી નથી

મર્વ વાતે મુખી માણસની શોધ

એક માણસ અત્યંત દુખી હતો, તે પોતાના દુખોથી કટાળી ગયો છેવટે તેણે એક યક્ષની આરાધના કરી અને એથી પ્રસન્ન થઈને વત્સલન માગવા કહ્યું ત્યારે આ માણસને વિચાર આવ્યો કે ‘મારે મુખ જોઈએ છે, પણ એ મુખ કેના જેવું માણ ? કોઈકનું મુખ જોઈને માણ તો ઠીક’

એટલે તેણે ચક્ષુને કહ્યું ‘કૃપા કરીને મને થોડો સમય આપો, તો વિચાર કરીને હું માગુ’ યજ્ઞે તે વાત કબૂલ રાખી.

હવે આ સાણસ શહેરમાં જઈને જૂદા જૂદા મનુષ્યોને જુએ છે અને તેમના જીવન તપાસે છે, તો કોઈને ઠોઈ પ્રકારનું દુખ, કોઈને કોઈ પ્રકારનું દુખ, એમ બધા દુખવાળા જોવામાં આવે છે, પણ ઠોઈ પૂરો મુખી જોવામાં આવતો નથી આખરે બજારમાં એક મોટી દુકાન આગળ આવે છે, ત્યાં ગાફી-તકિયા બીઠાવેલા છે, વાણીતર-શુભાસ્તા બેઠેલા છે અને વ્યાપાર ધર્મધાકાર ચાલી રહ્યો છે વચ્ચે મોટો તકિયો છે, તેને અઢવીને શેઠ બેઠા છે અને તેમની બાજુમાં કેલેંયા કુવર જેવા ચાલુ પુત્રોએ પોતાની બેઠક લીધેલી છે તેઓ જૂદા જૂદા ખાતા સલાખે છે અને વાણીતર શુભાસ્તાઓને જરૂરી સૂચનાઓ આપે છે બધા ચોંટનું જુળ માન રાખે છે એવામાં બજારમાંથી ત્રણ-ચાર મોટા વ્યાપારીઓ ત્યાં આવે છે અને તેઓ પણ આ શેઠ પ્રત્યે ઘણો અદબભર્યો વર્તાવ કરે તે આથી પેવો માણુમ સમજી જાય છે કે આ શેઠ ઘણો શ્રીમત છે, તેનો વ્યાપાર-રાજગાર ખૂબ સારો ચાલે છે, તેને ચાર પુત્રો છે અને તેની બજારમાં પણ ઘણી મોટી પ્રતિષ્ઠા છે પરંતુ હજી બીજી વસ્તુ જોવી, એમ વિચાર કરી, તે ત્યાં બિલો રહે છે ને બધી હીલચાલ જોયા કરે છે

મધ્યાહ્ન થતા દુકાનની આગળ ચાર ઘોડાની સુદર, બગી, આવીને બેઠી રહે, છે અને શેઠ, તથા, તેના, ચારે,

પુત્રો એમા બેમી'બય ॥ પેલો માણુમ જૂળ ઠાવળો
ચાલતો તેની પાછળ પાછળ બય છે ચોટો માર્ગ વટાવ્યા
પછી પેલી ગાડી એક સુદર હરેલી આગળ આવીને ઊભી
રહે છે, એટલે શેઠ તથા તેના ચારે પુત્રો નીચે ઉતરે છે
હરવાન તેમને સલામ જારે છે અને જધા હરેલીમા દાખલ
થાય છે

હરેલી સાત માળની છે અને તેમા અનેક પ્રકારની
ઠંભા-કારીગરી છે ભોજનખિયે ગોડુ છે અને પાસે જ મેટી
ભોજનખંડ છે, ત્યાં સુદર પાટલાઓ ગોઠવાઈ ગયેલા છે
તેના પર ચાદીના લોટાખ્યાલા મૂકાઈ ગયેલા છે અને હાથ
હૂવા માટે બાબુમા રેશમી કમાલો પડેલા છે

શેઠ તથા તેમના પુત્રો હાથ-મુખ ધોઈ ભોજનખંડમા
દાખલ થાય છે અને આસન પર બેસે છે ત્યાં રસોઈયા
એક પછી એક સુદર ન્વાઈન્ટ વાનીઓ લાવીને તેમને પીરસે
છે થોડી વારે રૂપરૂપના અબાર સમી શેઠાણી ત્યાં આવે
છે અને આમ્રહ કરીને જધાનાં બાણુમા થોડુ થોડુ
મૂકાવે છે

પેલો માણુમ વિચાર કરે છે કે 'આ શેઠને બધી વાતે
સુખ છે, ક્ષરણ કે પામે પૈસો પુષ્કળ છે, વળી વેપાર-શિજગાર
સારી રતે ચાલે છે, જબરમા પ્રતિષ્ઠા છે, ઘરમા અપ્સરા
'બેવી સુદર સ્ત્રી છે, ચાર પુત્રો છે, અને રહેવા માટે સાત
માળની રમણીય હરેલી છે તથા નોકરચાકર પલ્લુ ધણા છે,
માટે સુખ માગવું તો આના જેવું જ માગવું '

હવે ભોજન કર્યા બાદ શેઠની દૃષ્ટિ આ માણસ મામે પડી એ વખતે તેમને યાદ આવ્યું કે મચારે પણ આ માણસ ઘણી વાર સુખી દુકાનની મામે ઊભો હતો આનું કાગળ શું ? તે જાણવું જોઈએ એટલે નોકરને મોકલી અહર બોલાવ્યો અને એજાનમા લઈ જઈને પૂછ્યું કે ‘હે ભાઈ ! તમે સવારે મારી દુકાન મામે લાભો વખત ઊભા રહ્યા હતા અને ત્યારબાદ મારી ગાડીની પાછળ પાછળ આવીને મારી હવેલી સામે ઊભા હો, તથા અમારા બધાની સામે જોયા કરો હો, તેનું કાગળ શું ?’ પેલાએ પોતાની દુખી હાલત, યક્ષત્વ વરદાન અને તે માગતા પહેલા નર્વવાતે સુખી માણસને ચોધવાનો પોતાનો ઈરાદો વગેરે વાત શેઠને જણાવી અને કહ્યું કે હવે હું એવા નિર્ણય પર આવ્યો છું કે જે સુખ માગવું, તે આપના જેવું જ માગવું.’

આ શબ્દો માણસી શેઠે એક નિમાનો મૂક્યો અને જણાવ્યું કે ‘હે ભાઈ ! તમારા નિર્ણયમા મોટી ભૂલ થાય છે, કારણ કે હું મર્વ વાતે સુખી નથી’

પેલાએ કહ્યું ‘મેં બધી વસ્તુ મારી નજરે નિહાળી છે, એટલે તેમા ભૂલ થવા મલક નથી’

શેઠે કહ્યું ‘નજરે દેખાતી વસ્તુઓ પણ ઘણી વખત કગારી હોય છે જો તમારે સત્ય હકીકત જાણવી હોય તો હું જણાવું છું કે હું મર્વવાતે સુખી નથી મને બીજા ઈર્ષ્યાગ્રી શ્રીમતો તથા દિવાન સુખીના અમલદારો વગેરેની ખટપટ સદા સતાવ્યા કરે ❶ વળી તમે જે ચાર પુત્રોને

જેવા તે મારાથી ઉત્પન્ન થયેલા નથી આ દુકી વાતમા તમારે જે સમજવું હોય તે સમજી લાઓ '

પેલા માણસે આ વાત માણની હવેલી છોડી અને સર્વવાતે મુખી હોય એવા માણસની ગોધ કરવાનું માડી વાળ્યું પછી તેનું શું થયું ? એ કહેવાની જગ નથી પણ - સ સારનો રમઢગ કેવો હોય છે ? હમે આ વાત પરથી બરાબર સમજી શકીએ

૧૧—એકત્વભાવના (૪)

આત્માનું એકલપણુ ચિતવવું, તે આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

આ ભાવનાની ચથાર્થતા સમજવા માટે સ્થાયા-પારિસીની નિમ્ન ગાથાઓનું નિરીક્ષણ-ચિતન-મનન જરૂરી



एगो ह नत्थि मे कोइ नाहमन्तस्त कस्मइ ।

एव अदीणमणसो, अप्पाणमणुसासइ ॥११॥

एगो मे सामओ अणा, नाण-दसण-सज्जओ ।

संसा मे वहिरा भावा, सव्वे सज्जोगलक्खणा ॥१२॥

‘ હું એકનો છું મારું કોઈ નથી તેમ હું પણ કોઈનો નથી આવું અદીન મનથી વિચા-નિ આત્માનું અનુશાનન કરવું .

એક મારો આત્મા જ સાન્નિધ્ય છે કે જે જ્ઞાન અને દર્શનથી સુખ છે બાકીના ગર્વ મયોગજલથી અર્થાત્ કર્મના પ્રભાવે ઉત્પન્ન થયેલા બહિર્ભાવો છે ’

ઘણા સગામળધીઓ, નાતીલા જાણીતાઓ તથા મિત્રો વગેરેથી પરિવરેલો મનુષ્ય પોતાને બહુત્વવાળો માને છે અને તે બહુત્વમા જ એતપ્રોત રહે છે અહીં એમ વિચારે કે 'હું' એકલો છું એને મારું કોઈ નથી' તે તે એકીલાવમા અર્થાત આત્મલાવમા રહે

જે મનુષ્યને ખાસ સગાવહાલા નથી, કોઈ મિત્રો નથી કે નાતીલાજાતીલામા ખામ સ્થાન નથી, તે એમ માને છે કે 'અરેરે! હું એકલો છું આમા મારું કોઈ નથી' તે એ વિચાર દીમતામાથી-હું ખમાથી જન્મ્યો કહેવાય અને તેથી આર્તધ્યાનની કોટિમા જાય, પરંતુ અહીં 'एगोहू नहि मे कोहू' એ વિચાર જ્ઞાનદશાથી કરવાનો છે અને તેના વડે આત્માનું અનુચાસન કરવાનું છે, અર્થાત આત્માને સમજાવીને ઠેકાણે રાખવાનો છે, તેથી એ ધર્મ-ધ્યાનની ધારામા આવે અને આત્મકલ્યાણમા ઉપયોગી થાય

વળી એકીલાવમા સ્થિર થવા માટે એમ પણ વિચારવાની જરૂર છે કે મારો આત્મા એકલો જ શાશ્વત છે અને ધર્મજન્ય બધી વસ્તુઓ અશાશ્વત છે, અનિત્ય છે, એટલે તે મારી હોઈ શકે નહિ પણ જ્ઞાન-દર્શન એજ મારા કારણ કે તે મારો સ્વભાવ છે

એકત્વનું ચિત્તન કરતા વિદેહપતિ નભિરાજ વૈરાગ્યને પામ્યા હતા અને વિશાળ રાજપાટ છોડી પ્રવ્રજિત થયા હતા

નભિરાજને થયેલો વૈરાગ્ય

વિદેહના અધિપતિ નભિરાજને 'દાહ' ક્ષત્ર હૃત્યન્ત

થયો હતો. પુત્રના વૈધોએ ઘણા ઉપચાર કર્યા, પણ તે કાર-
ગત થયા ન હતા. અનુભવાઓએ અજમાવેલા ઈલાજો પણ
એજે જ ગયા હતા. દોઢ પતુ ઉપચાર-ઈલાજ તેમના દર્દને
ઓછું કરી શક્યો ન હતો. સર્વે મ્નેદ્રી-સળધીઓ તેમના
આ દુખ-દર્દને હનાચ દુદયે એઈ ગયા હતા. પ્રિયતમાતુ
જા ધારણ કરનારી પત્નીઓ પણ નિરાશ વદને તેમના
મુખ સામી મીટ માડી રહી હતી એવામા અગ્રમહિષી
એવે સદુધી મોટી રાણીને વિચાર આવ્યો કે ‘ મહાપતિ
રિતુ ચદન ધસીને મહાગજના સરીરે લાગીએ-તો કેમ ?’
અને બધી રાણીઓ પોતે જ ઝોરનિયા પર ચદન ધસવા
લાગી ગઈ.

જેમ-જેમ એ ચદનનો લેપ થતો ગયો, તેમ તેમ
મહારાજાને કંઈક શાંતિ થવા લાગી અને તેમની આખો
હિયથી ઘેરાવા લાગી પણ એ વખતે ચદન ધસી રહેલા
સખ્યાબંધ હાથના કામો અત્મપરસ અથડવાથી થયેલો
અવાજ તેમને ખવેલ રૂપ નીવડ્યો અને તે બિવકુલ ઊંધી
શકયા નહિ.

આ વસ્તુ મહારાણીના લક્ષમાં આવતા જ તેણે ઇશા-
રાથી બીજી રાણીઓને જણાવ્યું કે ‘ હાથમા માત્ર એક
એક કંઠણ રાખીને જ ચદન ધતો, જેથી અવાજ થાય નહિ.’

એ સૂચનાનો અમલ થતા જ વાતાવરણમાં પ્રસરી
રહેલો અવાજ બંધ થયો અને અદ્ભુત શાંતિ તથાઈ ગઈ.
આથી નિમિરાજે મહારાણીને પૂછ્યું કે “ દેવી ! ચદન ધસ-

વાનુ કામ બધ પડ્યું કે શું ?' રાણીએ કહ્યું 'ના, મહારાજ ! એ કામ તો ચાલુ જ છે'

નમિરાજે પૂછ્યું 'તો પછી અવાજ એકાએક બંધ કેમ થયો ?' રાણીએ કહ્યું 'મહારાજ ! આપની ઊંઘમાં ખસેલ ન પડે તે માટે દરેક રાણીએ હાથમાં એક જ કંઠણું રાખ્યું છે અને અનેક કંઠણોના ઘર્ષણનો અવાજ બધ થઈ ગયો'

આપણી દૃષ્ટિએ તો આ એક બહુ જ સામાન્ય ઘટના છે, પણ તેણે નમિરાજની વિચારસુધિમાં મોટી ઉથલપાથલ કરી નાખી તે એમ વિચારવા લાગ્યા કે 'ખરેખર ! અનેક-મા જ ઉપાધિ છે અને એકમા જ રાતિ છે સંસારના મ્નેહસબધો અનેક પ્રકારના હોઈ તે જીવને દુઃખનું કારણ બને છે માટે હે આત્મન ! તારે અનેકથી સર્વું તું હવે એકત્વને જ અગીકાર કર અને સુખી થા'

એ રાત્રિએ નમિરાજને ગુલાબી નિદ્રા આવી ગઈ અને તેમનો દાહજ્વર શાન થઈ ગયો તે માથે તેમના અંતરમાં તૃપ્તિનો જે દાહ હતો, તે પણ શાત થઈ ગયો અને ઊભા દિવસથી તેમને કુટુંબપરિવાર, રાજ્યપાટ વગેરે અકાગ થઈ પડ્યા

નમિરાજે પુત્રને ગાદી આપી પ્રવલ્યાની તૈયારી કરવા માંડી એ વખતે રાણીએ કટપાત કરવા લાગી અને મ્નેહી-જનો અનેક પ્રકારની શિખામણો આપના લાગ્યા, પણ નમિરાજની મનોવૃત્તિમાં કંઈ ફેર પડ્યો નહિ આ વખતે

એ વૃદ્ધ વિપ્રે અનેક તાત્વિક વાતો પૃષ્ઠીને તેમના ચૈરા
ચની કમોટી ઠરી, પણ એ જ્ઞાનગર્ભિત સાચો વૈગમ્ય હતો,
એટલે તેમણે દરેક પ્રશ્નના સુદર ઉત્તર આપ્યા હતા તેમાની
એક વાત એવી હતી કે ‘હે રાજન્! જે રાજાઓને તે
હજી મુખી જિત્યા નથી, તેમને પડેલા છતી લે અને પછી
પ્રવ્રજ્યા પ્રકલ્પ કરે’

તેના ઉત્તરમા નમિરાજે કહ્યું ‘હે વિપ્ર! મ આમમાં
છા હાખ યોદ્ધાઓને જિતવા નહેલા છે, પણ એક આત્માને
જિતવો મુશ્કેલ છે મે એ આત્માને જિતવાનો રાક લીધો
છે, એટલે મને બાહ્ય શત્રુઓનો ભય લાગતો નથી’

પછી નમિરાજ પ્રવ્રજિત થયા અને મુદ્ધ સયમની
સાધના કરતા સિદ્ધ, બુદ્ધ, નિગ્જન થયા

૧૨—અન્યત્વભાવના (૫)

આત્મ અને અનાત્મ વસ્તુઓનું અન્યત્વ-ભિન્નત્વ
ચિતવવું એ આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

જેમ એકત્વનો વિચાર કરતા વૈગમ્ય ઉત્પન્ન થાય છે,
તેમ અન્યત્વનો વિચાર કરતા પણ વૈગમ્ય ઉત્પન્ન થાય છે,
તેથી એકત્વભાવનાથી જેમ અન્યત્વભાવનાનું પણ દૃઢતાથી
ચિતન કરવાનું છે

મુખેથી આત્મા અને અનાત્માની વાત કરવા છતા
આપણા હૃદયમા આત્મા અને અનાત્માની બુદ્ધિ વસી નથી,
અન્યથા દેહ અને માલમિલકત વગેરે પર આટલી મૂર્છા
કેમ હોય ?

વાચકશેખર શ્રી ઉમાસ્વાતિ 'મહારાજ' પ્રશમર
પ્રકરણમાં કહે છે કે—

અન્યોઽહસ્વજનાત્પરિજ્ઞનાન્વ નિર્મયાન્હરીરકાચ્ચેતિ ૧।

યસ્ય નિયતા મતિરિય, ન વાષતે ત દિ શોક્કલિ ॥

‘અન્ય’ન એટલે પોતાના કુટુંબી-જનો, પરિજન એટલે નોકરચાકર, વૈભવ એટલે સપ્તિ, શરીર એટલે દેહ, તે બધાથી હું અન્ય છું, લિન્ન ‘તુ’, જુદો છું, એવી જેને નિશ્ચયાત્મક બુદ્ધિ પેદા થઈ છે, તેને શોકરૂપી બાણ^૧ કંઈ પણ પીડા ઉપજાવી શકતું નથી.’

શરીરમાં એક નાનો ‘સન્ધો’ કાગે સ્થિકાય કે નામેકડો બ્યાપ્તિ ઉત્પન્ન થાય તો પણ બૂમરાણ મચે છે, એવું કારણ એ છે કે શરીર એ જ હું છું એવી આપણી બુદ્ધિ થઈ ગયેલી છે જો એવી ન હોય તો વાચકશેખરના જણાવવા મુજબ આપણને કંઈ પણ પીડાનો અનુભવ ન થાય

એક મહાત્માનો કિસ્સો

થોડા વર્ષો પહેલાની વાત છે કે જ્યારે એક સાધુમહાત્મા ને પગ પર શસ્ત્રચિકિત્સા કરાવવાનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે શસ્ત્રચિકિત્સા પ્રમાણમાં મોટી હતી, એટલે ડોક્ટરો મત પ્રમાણે ક્લોરોફોર્મ મુઘાડવા વિના એ થઈ શકે નહિ ડોક્ટરોએ એ રીતે બધી તયારી કરી જ્યારે એ સાધુ-મહાત્માને શસ્ત્રચિકિત્સાના ભેજ પર લાવવામાં આવ્યા અને ‘એક ડોક્ટર ક્લોરોફોર્મ મુઘાડવા આગળ આવ્યો, ત્યારે તેમણે પૂછ્યું

કે 'આગુ કરો છો ?' મુખ્ય ડોક્ટરે કહ્યું કે 'આ કહો રોડીમ' છે, તે સુધારવાથી આપને બેહોશી આવશે અને તે દરમિયાન શસ્ત્રચિકિત્સા થઈ જતા આપને કંઈ પણ પીડા જણાશે નહિ.'

સાધુમહાત્માએ કહ્યું 'આવું કંઈ કરવાની જરૂર નથી તમે મારા પગ પર ઝીંધી શસ્ત્રક્રિયા કરી શકો છો. હું મારું મન દેહમાથી જેથી લઈશ, એટલે કશી પીડા થવા સંભવ નથી' ડોક્ટર આશ્ચર્ય પામ્યા અને આ રીતે શસ્ત્ર ક્રિયા કરવી જે કેમ ? એ તેના માટે વિચારણીય થઈ પડ્યું, પણ એવટે સાધુ-મહાત્માનો નિર્ણય અમલમાં આવ્યો.

ડોક્ટરે લગભગ વીસ મીનીટ સુધી શસ્ત્રક્રિયા કરી પણ એ સાધુ-મહાત્માના મુખમાથા 'ઓહ !' જેટલો મ ઉદ્ગાર નીકળ્યો નહિ એમના મુખપર પૂર્વવત્ પ્રસન્નતા જ હતી જે આત્મા અને દેહ સિન્ન છે અને હું દેહ નથી એવી બુદ્ધિ દઢ થઈ હોય, તો જ આવી નિયતિએ પહોંચી શકાય.

આજે તો પૈસો એ જ પ્રાણ હોય એવી સ્થિતિ પ્રવર્તે છે અને તેના વધારા-ઘટાડા સાથે આનંદનું પ્રમાણ પણ વધતું-ઘટતું જ રહે છે કેટલાકની તો ધન સાથે, એવી ઐક્ય બુદ્ધિ થઈ ગઈ હોય છે કે ધનનો નાશ થતા તેમના પ્રાણનો પણ નાશ થાય છે.

જે દેહ, ઇન્દ્રિયો, મન, સ્વચ્છ, પરિવાર, ધન-દોહલ,

એનો નાશ થતા પોતાનું કંઈ જતું નથી એમ માનવું જ
હાપણુભરેલું છે

આપણા એક મહાપુરુષ કહે છે કે—

તેરા હે મો તેરી પાને, અવર મળ અનેરા,

આપ અલાવમા રે અવધુ, મહા મગનમે રહેના

જાનીએએ આત્માને અવગ્રાહ્યેથી નવું પ્રકારનો
માન્યો છે, તે પણ અહીં જણાવી દઈએ જે પુરુષને
શરીર, કુટુંબીઓ, ઘરનાર, નોકરચાકર વગેરેમા જમથી
આત્મખુદિ થાય તેને બહિરાત્મા બાણવો, જેણે બાહ્ય
પદાર્થોમાથી આત્મભાવ-મારાપણુ જેથી લઈ આત્મામા જ
આત્મભાવનો નિશ્ચય કર્યો છે, તેને અંતરાત્મા બાણવો,
અને જેને કર્મનો લેપ નથી, શરીરનું બંધન નથી, જે
રાગાદિ વિકાંગેથી રહિત હોઈને શુદ્ધ છે, જેણે સકલ
કાર્યની સિદ્ધિ કરેલી છે, જે દુખથી અત્યંત નિવૃત્ત છે
અને તમામ મહત્ત્વવિકટપોથી રહિત છે, તેને શુદ્ધાત્મા
કે પરમાત્મા બાણવો

૧૩—અશુચિભાવના (૬)

શરીરની અકુચિ-અપવિત્રતા ચિતવવી, તે આ ભાવ
નાનો મુખ્ય વિષય છે

મનુષ્યને પોતાના શરીર પર ઘણીજ આસક્તિ હોય
છે અને તે એને રૂઝુ-રૂપાણુ કે મુદર રાખવા માટે અને
ભાતના પ્રયત્નો કરે છે તેની આ આસક્તિ દળે તો જ કે

બહિરાત્મા મટી અતરાત્મા થઈ શકે આ આત્મજિન ટાળવા માટે જ તેની અશુચિતાનું ચિંતન કરવાનું છે

તે અગે એક મહાપુરુષ કહે છે કે—

‘જેના સમર્થથી જિઆ મુગધી પદાર્થો પણ થોડી-વારમા અપવિત્ર થઈ જાય છે, તેવા આ અપવિત્ર અને અશુચિમય શરીરને પવિત્ર અને શુદ્ધ કરવાનો વિચાર રાખવો, એ ખરેખર મહામોહનું જ પરિણામ છે’

શ્રી વિનયમિત્રવશ મહારાજ શાન-સુધારસ-ભાવનામા કહે છે ‘અહો ! મૂઠ્ઠા છવો ફરી ફરીને સ્નાન કરે છે, અને મલના સ્નાન ફપ આ શરીરને ચઢન વડે ચર્ચે’ જે પછી અમે પવિત્ર છીએ એમ માનીને એના પર મોહ ધરે છે, પરંતુ એ શરીર વહી પણ શુદ્ધ થતું નથી ઉકરડો કહી ‘પણ શુદ્ધ થાય ખરો ?’

ઉકરડો શબ્દ કદાચ કોઈને આકરો લાગે, પણ બરાબર વિચાર કરીએ તો આ શરીર ઉકરડા જેવું જ છે ઉકરડામા જેમ એક વખતનો કચરો ઉપડ્યો ન ઉપડ્યો ત્યાં જીને કચરો આવી પડે છે અને તેથી તે ગંધાતો જ રહે છે, તેમ શરીરમાથી એકત્ર થયેલો મલ હડ્યો ન હડ્યો કે જીને મલ લેજો થાય છે અને તેથી તે ગંધાતું જ રહે છે, અપવિત્ર જ રહે છે

મહાત્મા સુદરદાસ એક વૈરાગી પુરુષ હતા તેમણે શરીર અગે એક સંવેયો કહ્યો છે, તે વિચારવા જેવો

હાડકો પિંજર ચામ મળ્યો પુનિ,
 માહિ ભર્યા મલ-મૂત્ર-વિકાર,
 થુક રૂ લાળ વહે મુખમે પુનિ,
 વ્યાધિ વહે નવ-ખાર હિ દાર
 માસકી જીભસે ખાત મળે દિન,
 તા મતિમાન કરો ન વિચાર,
 અસે શરીરમે પૈક કે સુદર,
 ઠેસે હિ કીજિયે ચૌથ આચાર,

શરીર એ હાડકાનું એક પાજરુ છે, તેને ચામકાથી મટેલું છે, અદર મલ અને મૂત્રનો વિકાર ભરેલો છે, તેના મુખમાથી થુક અને લાળ વહે છે તથા એના નવ કે ખાર દ્વારામાથી વ્યાધિઓ નિરતર વહેતા હોય છે વગી માસની જીભ વડે તે નિરતર ખાય છે, તેનો વિચાર હિ મતિ માનો ! તમે કેમ કરતા નથી ? આવા શરીરમા પેસીને અમે શૌચનો આચાર કેવા રીતે કરીએ ? અર્થાત્ ગમે તેવો શૌચાચાર પાળાએ તો પણ આ શરીર શુચિમય-શુદ્ધ-પવિત્ર થવાનું નથી

૧૪-આસવસાવના (૭)

આસવ એટલે કર્મનું આત્મા ભણી આવવું તેના હેતુઓ અંગે ખાસ વિચારણા કરવી, એ આસવસાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

અહીં એમ વિચારવું ઘટે કે જેમ પવંતમાથી ચારે પુરુષને નવ દાર હોય છે અને સ્ત્રીઓને ખાર દાર હોય છે.

બાળુ પડતા ઝરણોના પાણી વડે તળાવ જલ્દી ભરાઈ જાય છે, તેમ મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, ક્ષાય અને યોગના કારણે આવેલા ડમો વડે આત્મા ભરાઈ જાય છે, તેથી હે છવ ! તુ એ પાને કારણોથી નિરામ પામ

મિથ્યાત્વના યોગે અનાદિ કાળથી તુ આ સસારમા અમડતો રહ્યો છે અને તે કમની ઉત્પત્તિનું મુખ્ય કારણ છે, એમ સમજી તેનો ત્યાગ કર

વિષયના રસમા લુબ્ધ બનેલા હાથી, માછલા, બમરા પનગિયા, હગ્ગુ વગેરે પ્રાણીઓના આખરી હાલ મુ થાય છે ? એ વિચારી તુ વિચરસ-અવિરતિને છોડી દે

હે આત્મન ! દિવમ અને રાત્રિ સદમડાટ ચાપ્યા જાય છે કાળ કોઈને માટે ઊભો રહેતો નથી, ને સૂણો ગઈ તે પાછી આવતી નથી, એમ વિચારી તુ પ્રમાદનો ત્યાગ કર અને ક્ષણે ક્ષણનો ઉપયોગ આત્મહિનાર્યે કર

હે છવ ! ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચાર મહાન હુટારાઓ તારી આત્મસમૃદ્ધિને લૂટી રહ્યા છે, માટે તેનાથી ચેતીને ચાલ ક્રોધ પ્રીતિ કે સદ્ભાવનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા પ્રીતિનો નાશ કરે છે અને લોભ સવનને નાશ કરે છે, એમ વિચારી ચારે ક્ષાયનો ત્યાગ કર

હે ચેતન ! તુ મનથી કેટલા કર્મો બાધે છે, વચનથી કેટલા કર્મો બાધે છે અને કાયાથી કેટલા કર્મો બાધે છે ? તેનો વિચાર કર

અસયમનુ ક્રમ જૂર છે અને મયમનુ ક્રમ સારુ છે, એ વાત તુ ઠીક પાઠ બતાવના નહિ તે માટે તુ કંડ-
ગિડ અને પુડરીકના વાત બરાબર વિચાર

કંડરિક અને પુડરીકની વાત

મહાવિદેહ દેવમા પુડગિજિયા નામની નગરી હતી તેમા કંડરિક અને પુડગીક નામના બે બધુઓ હામમગીને રાજ્ય કરતા હતા તેમા કંડગિક નાનો હતો અને પુડગીક મોટો હતો એક વાર કાંઈ નિર્મલ મહાત્માની વેગવ્યમય અમૃતવાણી માલગાને પુડગીકને મીઠા વેગની ભાવના થઈ, તેથી તેણે લુખલુખ કંડગિકને ઢંઢું કે ‘હવે ગળ્ય તુ મલાજ, હું તો મયમમાર્ગે પિયરી આત્માનું વચાણ કરીશ’ આ માલગા કંડગિકે તુ કે ‘તમે મુખગાતિની પ્રાપ્તિ કરાવનાર મયમમાર્ગે હવા તૈયાર થયા છો અને મને નરકમા મોકલનાર ગળ્ય મર્ષણ કર્યો છે, એ ઠીક નથી. રાજ્ય તમે જ મલાખા અને હું મયમમાર્ગે શ્રદ્ધા કરીશ’ આમ કહી તેણે પોતાના ભાગનું રાજ્ય પુડગીકને સોંપ્યું અને પોતે પ્રવ્રજિત થઈ મયમના માધના કરવા લાગ્યો

મયમની માવના આખરે મુખકર છે, પણ કરવી સહેલી નથી તેમા ૭ ને. જાનના તપ કરનાના હોય છે, તેમજ અનેક જ્ઞાનની ઠંઠિનાંઓનો સાગનો કરવો પડે છે અને લૂખોસૂકો જેવો આહાર મળે તેવો વાપરવો પડે છે આમ ૧૦૦૦ વર્ષ મુવી કઈક તપગ્યાઓ કરી લૂખોસૂકો આહાર કરતા ગયા એવામા એક વાર અશુભ કર્મના ઉદયથી કંડરિકની તળિયત લથડી અને તેનું મન

મયમપાલન પરથી હકી ગયું મસારમા કરી દાખલ થવાનો વિચાર કરી તે પુડગિકિલી નગરીએ આવ્યો અને નગર બકાર અગોઠવનમા ઉતર્યો ત્યાં પોતાના મોઢો અને મુક-પત્તી એક વૃક્ષની ડાળીએ લટકાવી રીધા પત્રી તે વિચાર કરવા લાગ્યો કે 'હું અહીં આવ્યો તો ખરો પણ પુડગી-મારુ શાન્ત્ય મને પાડુ આપશે કે નહિ? ન આપે તો મારે શું કરવું?' ત્યાં લોભ લાગે છે, ત્યાં મનુષ્યને ન કરવા યોગ્ય પણ અનેક નિવાગ આવી જાય છે

જોવામા વનપાળે વમામણી આપસથા પુડગીડ ત્યાં આ થો અને પોતાના ભાઈની આવી હાવન ભેદ થયો ખેદ પામ્યો ગિતામણિરત્ન-તુલ્ય મયમમાર્ગ પામ્યા પત્રી આ દયા? તો કહરિકને મયમમા પુન નિગ વધા ઘણું સમ-જાવ્યો, પણ કહરિક સમજ્યો નહિ તેને તો હરે ફરી સમારમા દાખલ વડ તેના મુળ લોભવા હતા આથી પુડગીકે તેને શબ્દ સોપ્યું

કહરિક તેજ દિને નજવાનીમા દાખલ વધો અને પોતાના મહેલે આવ્યો 'આજે તો પેટ ભરીને ભાવનું ભોજન કરવું છે' એમ વિચારો તેણે અનેક જાનની સ્વાદિષ્ટ વાનીઓ ખનાવવાનો રસોડયાને હુકમ કર્યો અને તે તથાગ ધના આડઠ ભોજન કર્યું ત્યાં આસજ્જિ તીવ હોય ત્યાં પ્રમાણનું ભાન કયાથો મહે? માજ પડી અને તેના પેટમા ચૂક આવના લાગી પડી ઝાડા ગરૂ થયા અને તે એક સરખા આવું જ રહ્યા જોઈએ તેના તરફ વિશેષ લક્ષ

આપ્યું નહિ, કારણ કે તે ચાગ્રિથી પતિત થઈને આવ્યો હતો. આથી ડરિડને આર્તધ્યાન અને રૌદ્ર ધ્યાન થવા લાગ્યા, અને એ અવસ્થામાં જ તે મરણ પામ્યો, એટલે સાતમી નરકે ઉત્પન્ન થયો.

આ બાબત પુડગીકને મમાર પર ભારે વૈરાગ્ય થયો, એટલે તેણે વિચાર કર્યો કે માગ બાઈએ જે ઝોઘો-મુહપત્તી અગ્રોક વનમાં આડની ડાળીએ લટકાયા છે, તે લઈને ગુરુ પાસે જઈ અને ચાગ્રિ લઈ પછી તેણે અગ્રોકવનમાં જઈ આડની ડાળીએ બાંધેલા ઝોઘો-મુહપત્તી ગ્રહણ કર્યા અને ચારિત્ર અગ્રીકાર કરવા ગુરુ મંમીપે ચાલ્યો. ત્યાં રમતાંમાં ઉઘાડા પગે ચાલતા ઘટા-કાકરા લોડાન લાગ્યા અને પગમાંથી લોહીની ધારાઓ છૂટી છતાં તેનું મન મયમમાંથી પામ્યું હાથુ નહિ દેવટે તે શુભ ધ્યાનમાં જ મરણ પામ્યો અને સર્વાર્થનિદ્ધ વિમાનમાં દેન તરીકે ઉત્પન્ન થયો. આ પરથી હે જીવ! અસયમન અને સયમનનું પરિણામ મમજી લે અને મયમમાર્ગે વિચારવાની ભાવના રાખ.

૧૫—સ વરભાવના (૮)

આસવને રોકનારા ઉપાયો સળધી ચિતન કરવું, એ આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે.

આ ચિતન એ રીતે કરવું ઘટે કે ‘હે જીવ! તું સમ્યક્ત્વ વડે મિથ્યાત્વનો નિરોધ કર, વિરતિ-વ્રત વડે અવિરતિનો નિરોધ કર, પ્રજ્ઞા પુરુષાર્થ દાખવી પ્રમાદનો નિરોધ કર, ક્ષમા-નમ્રતા-સરલતા-સતોષ વડે કપાયોનો

નિરોધ કર અને મનોગુપ્તિ, વચનગુપ્તિ તથા કાયગુપ્તિ વડે મન, વચન, કાયાની અગુલ પ્રવૃત્તિઓનો નિરોધ કર

હે છવ ! તું ધર્માર્પિયકી આદિ પાત્રે સમિતિનું સ્વરૂપ બરાબર સમજી લે અને તેનું પાલન કરવામાં ઉત્સાહ ગળ

હે જેનન ! તું સુધા-પીપામાં આદિ બાવીસ પ્રકારના પરીવહો સમભાવે સહી લે અને દશ પ્રકારના ચતિધર્મનું જિસાખથી પાલન કર દશ પ્રકારનો ચતિધર્મ શાશ્વત્ત્વ આ પ્રમાણે જણાવ્યો છે

સતિ મદવ અગ્રજવ, મુક્તિ સ્વ મત્રમે જા ચોપચ્ચે ।

સત્ત્વ સોમ અર્કિવણ વ, વમ વ જહવમ્મો ॥

‘દામા, માદંવ, આર્જવ, મુખ્તિ, (નિર્વોલતા), તપ, સુધેમ, સત્ય, શૌચ (અભ્યંતર પવિત્રતા), અક્રિયનત્વ અને જ્ઞાનચય’ એ દશ ચતિધર્મો છે’

હે આત્મન્ ! સવરની મિદ્ધિ માટે તું નિરતર બાર પ્રકારની જાવનાઓનું સેવન કર અને પાત્રે પ્રકારના ચારિત્રનો’ મર્મ વિચારી તેની ઉચ્ચ ભૂમિકાઓ અનુક્રમે ચક્રો ૬૧

સમિતિ આદિનો વિચાર મુખ્યત્વે ત્યાગી પુરુષોએ કરવાનો છે. અહીં શ્રદ્ધત્વ સાધકે એવો વિચાર કરવો ઘટે કે ‘સવરની સાધના માટે મહાપુરુષોએ સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, પોષધ, જિનદર્શન, જિનપૂજ, ગુરુદર્શન આદિ જે જે ઉપાયો બતાવ્યા છે, તેનો હે છવ ! તું જૂઠા જૂઠા

૧ સામારિ, હરોખ્યાપની, પગિદાતિમુદ્ધિ, મુક્તમત્રપચવ અને વ્યાખ્યાત એ ચારિત્રના પાત્ર પ્રકારો છે

આદર કર અને તેનું જાને તોટણ આરાધન કર વળી તું
શાસ્ત્રકાર ભગવતના એ શબ્દોને યાદ કર કે—

સામાદ્ય-પોસહ-સઠિયસ્મ જીવસ્મ જાઈ જો કાલો ।

સો સફલો બોધવ્વો, સેસો સસારફલદેહ ॥

‘આમાયિક અને પોમહમા નહેલા હવનો જે સમય
બંધ છે, તે સદૃશ બાલુવો અને બાકીનો બંધો સસારને
વધારનારો બાલુવો

૧૬—નિર્જરાભાવના (૯)

કર્મનિર્જરાના ઉપાયો નબળા ચિત્ત કરવું, એ
આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે

અહીં એમ વિચારવું ઘટે કે ‘ઈંદ્રિયનો ઢગલો અગ્નિથી
જળાને ખાખ થઈ બંધ છે, તેમ કર્મનો ઢગલો તપવડે
જળાને ખાખ વઈ બંધ છે, અથવા તળાવનું પાણી જેમ
સૂર્યના આકર તાપથી શોષાઈ બંધ છે, તેમ કર્મ પણ
તપથી શોષાઈ બંધ છે, માટે હે હવ ! તેનું આરાધન કર

‘તપ મારામાં કેમ વગે ? એમાં તો ઘણું કષ્ટ સહન
કરવું પડે’ એવો વિચાર તું હરગીઝ કમીશ નહિ, કારણ કે
તે નરક નિગોદ-તિર્યચના ભવમાં અનેક કષ્ટો સહન કર્યા
છે, તેનો તો આ લાખમો ભાગ પણ નથી વળી તને
કાયાની માયા એવી તે કેવી વળગી પડી છે કે તારાથી
નાની સરખાંચે તપશ્ચર્યા થતી નથી ! શ્રી મહાવીર પ્રભુએ
કેટલી તપશ્ચર્યા કરી, તેનો તું વિચાર કર એ મહાપ્રભુએ
સાધનાકાળમાં મોટા ભાગે ઉપવાસો જ કર્યા હતા અને
તું તો થોડા ઉપવાસ કરતા પણ ગાણું બંધ છે

હે જીવ ! તુ અતિ ખાવાની તૃષ્ણા છોડી દે અને ઉદર થોડું ઊંછું રાખવામા જ સતોષ માન વળી તુ ઉદર-પૂર્તિ માટે વિવિધ વાનીઓનો ઉપયોગ કરે છે, તેની મધ્યા ઘટાડ અને રમનો પણ બને તેટલો ત્યાગ કર, કારણ કે એ રસો વિકારને ઉત્પન્ન કરે છે અને સયમને તોડે છે

હે જીવ ! તુ સયમપાલન અર્થે કાયાની સુખશીલતાનો ત્યાગ કર અને ધર્મમાધના નિમિત્તના લોચ, વિહાર, આદિના બધો સમજાવે સહી લે એથી તારા કર્મનાં નિર્જરા થશે વળી હે જીવન ! તુ બને તેટલું એકાંતનું સેવન કર અને અગોપાગ સંકોચીને રહે, કારણ કે એ પણ સુદર તપશ્ચર્યા છે

વળી જિનેશ્વર ભગવાને જ્ઞાતારેલી અબ્યતર તપશ્ચર્યા પણ ઘણી સુદર છે દોષ લાગતા પ્રાયશ્ચિય લેવું, મોક્ષના સાધનોનો વિનય કરવો, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય આદિ દશનું નિગ્રહન લાવે વૈયાવૃત્ત્ય કરવું, યાત્રનું અધ્યયન-અધ્યાપન કરવું, કાયોત્તમર્ગ અવધામા નહેવું અને ઉપાયાદિનો વ્યુત્સર્ગ (ત્યાગ) કરવો

આ તપશ્ચર્યાની યથાશક્તિ આગધના કરવાથી તે ભવોભવમા બાધેલા કર્મો ખરી જશે અને તુ તારા નિર્મળ સ્વરૂપને પામી ગાકીશ

૧૭—ધર્મસ્વાખ્યાતભાવના (૧૦)

સર્વજ્ઞ શ્રી જિનેશ્વર દેવોએ ધર્મ સારી રીતે કહ્યો છે, તેનું ફળ ઘણું મોટું છે, તેના મહિમાનો પાર નથી, વગેરે

ચિંતવવું, તે આ ભાવનાનો મુખ્ય વિષય છે.

અહીં એમ વિચારવું ચોખ્ખું છે કે ત્રિનેખાધવ શ્રી તીર્થ દર દેવોએ જગતના હિતાર્થે દાન, શીલ, તપ અને ભાવ એ ચાર પ્રકારનો ધર્મ સારી રીતે ઉપદેશેલો છે, તે મારા મનમાં નિરતર વાસ કરો. આ મિત્રાચ અપેક્ષાભેદથી ધર્મનું વિવિધ રીતે વ્યવસ્થા કરેલું છે, તેમાં પણ મારી આદરબુદ્ધિ હો.

મોટું ગાંધ્ય, સુદૃઢ શ્રી, પુત્રોના ધરે પણ પુત્રો, રમણીય રૂપ, સરમ કવિત્વરાશિત, ચતુરાઈ, મધુરકંઠ, નીરો-ગીપણું, શુણનો સત્ય, સન્નિવૃત્તતા, સદ્બુદ્ધિ ધર્યાદિ ધર્મરૂપી કટપવૃક્ષના ફળો છે આ જગતમાં કોઈ વસ્તુ એવી નથી કે જે ધર્મના પ્રતાપે પ્રાપ્ત કરી ન શકાય.

ધર્મ આ જગતમાં ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે તેનું મથાથ આરાધન કરનાર દેવનો દેવ બની ત્રિલોક વડે પૂજાય છે

ધર્મ એ સસારસાગરને તરવાનું ઉત્તમ વહાણ છે તે પ્રવામીને મોક્ષરૂપી બહારે પહોંચાડે છે માટે છે ચેતન ! તું ધર્મનું બને તેટલું આરાધન કર

તું અનેક કાર્યોમાં વ્યગ્ર હો, છતાં ધર્મનું આરાધન કરતો રહેજો ટીપે ટીપે સરોવર ભરાય છે, એ તું કદી ભૂલીશ મા

જેમણે ચક્રતા પરિણામે ધર્મનું આરાધન કર્યું, તે સુખી થયા અને બાકીનાં રખડી પડ્યા, એમ વિચારી તું નિરતર ધર્મનું આરાધન કર

૧૮—લોકસ્વરૂપભાવના (૧૧).

લોક એટલે વિશ્વ, જનત કે દુનિયા તેનું સ્વરૂપભાવના સુધી મનમાં બરાબર વસ્તુ ન હોય ત્યાં સુધી નરક, સ્વર્ગ, મોક્ષ વગેરેના સ્થાનો બરાબર સમજાતા નથી અને ભૂવલય વિષે પણ તરેહ તરેહની શકાઓ થાય છે, તેથી લોકસ્વરૂપ બરાબર સમજી લઈને તેનું ચિત્ર મનમાં અંકિત કરવું એકાદ એક ચિત્ર અંકિત કરવા માટે આ ભાવના ખૂબ જરૂરી છે.

તેમાં આ રીતે ચિત્રવસ્તુ કે—આ લોકરૂપી પુરુષ પગ પહેલા કરીને બિભેલો છે અને તેને પોતાના બે હાથ કેડે ઉપર રાખેલા છે એક બીજાની નીચે નીચે વીસ્વીર્ણુ છત્રકારે રહેલી રત્નપ્રભા વગેરે સાથે નરદભૂમિઓ તેના બે પગના સ્થાને છે.

અસખ્યાત દ્વીપ—મમુદ્રવાળો મધ્યલોક તથા સૂર્ય ચંદ્રાદિ જ્યોતિર્ગચ્છો તેના કદારાના આધારે છે તેની ઉપર પહેલા—બીજા અને ત્રીજા—ચોથા દેવલોકની ઉપર બ્રહ્મલોક અર્થાત્ પાચમે દેવલોક તેની બે કોણીઓ છે અને ઉપર બીજા ૭ દેવલોક, ઐવેયક, અનુત્તરવિમાન અને છેવટે આવેલી સિદ્ધશિલા એ તેના મસ્તકના આધારે છે.

કુલ ચૌદ રાજ્ય પ્રમાણુ બિંચો આ લોક અનાદિ, અનંત અકૃત્રિમ અને શાશ્વત છે તથા ધર્મ, અધર્મ, આકાશ, કાલ, પુરુષ અને જીવ એ છ દ્રવ્યોથી બનેલો છે તેની ચારે બાજુ અલોકાકાશ આવેલું છે, અર્થાત્ આ લોક આકાશના એક ભાગમાં જ અવસ્થિત છે.

આ લોઝરૂપી રગમડામા આત્મા એ નટ છે અને કાલ, સ્વભાવ, નિયતિ, કર્મ તથા ઉગમ એ પાંચ સમવાય કારણો રૂપી વાજિત્રોએ નચાવ્યા મુજબ નાચે છે

હે ચેતન! ચર અને ન્ધિર, જગમ અને સ્થાવર વસ્તુથી ભરેલા આ લોકનું સ્વરૂપ તું જાણીને સમજી લે. આ લોઝ દ્રવ્યથી નિર્મ્ય છે, ધ્રુવ છે, યાચ્ય છે, અને પર્યાયથી અનિત્ય છે, ચલ છે, અન્ધિર છે

આ લોકનો ડોઠ પણ ભાગ એવો નથી કે જ્યાં તું કર્મવશાત્ ઉત્પન્ન થયો ન હોય આ લોકના મરં ભાગમા તારું ભ્રમણ ચાલુ જ રહ્યું છે

હે જીવ! આ લોકના મધ્યે ગહેવી નિહગિલા તરફ જ તારી દૃષ્ટિ ગમી તારે એક દિવસ ત્યાં જ પહોંચવાનું છે.
૧૬—બોધિદુર્લભભાવના (૧૨)

આ જીવને બોધિલાલ થયો દુર્વલ છે, એન ચિતવણ, તે આ ભાવન નો મુખ્ય વિષય છે

અહીં વિચારની ધારા એ નતે વહેતી બેઠી છે આ જીવને મનુષ્યત્વ, કર્મભૂમિ, આર્યદેવ, ઉત્તમકુળ, નારાર અને ધર્મિયનું પૂન સામર્થ્ય, હીર્ષ આયુષ્ય, સદ્ગુરુનો યોગ, શાસ્ત્રવલ્લ અને બોધિની પ્રાપ્તિ ઉત્તરોત્તર ઘણી દુર્લભ છે

હે જીવ! તું મનુષ્યપણુ શી રીતે પામ્યો? પ્રથમ નિગોદ અવસ્થામા હતો ત્યાં અનતા પુદ્ગલપરાવર્તનકાળ સુધી ઝંડપી જન્મ-મરણ ડર્યા જ કર્યા અને અનત દુખ ભોગવ્યું પછી તું પૃથ્વીજાયાદિ સ્થાવરપણુ પામ્યો અને તેમા અસખ્યાત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીઓ વ્યતીત કરી પછી

ત્રસપત્તુ પામ્યો અને સખ્યાનાકાળે મુખી બેઈ દ્રિય, તેઈ દ્રિય
તથા ચરિદ્રિયના બવો કર્યા પડી પચ્ચેદ્રિયમા પ્રવેશ કર્યો
અને નરક તથા તિર્યચ્ચરમ્યામા ઘણા કાળ મુખી દુખને
અનુભવ કરી છેવટે તુ મનુષ્યભવ પામ્યો શાસ્ત્રજાણીએ તેને
દશ દશાતે દુર્લભ વદ્યો છે, તે ચચાર્ય છે,

મનુષ્યપત્તુ પામ્યા પડી કર્મનૃનિમા અને તેમાયે
આયદેશમા જન્મ પામવો દુર્લભ છે તે પણ તુ પામ્યો
આયદેશમા પણ ઉત્તમ કુળની પ્રાપ્તિ વડી દુર્લભ છે, તે
પણ તને પ્રાપ્ત થઈ તેમા પણ ચરીત્ર અને ઉદ્દિગોનુ પૂરું
સામર્થ્ય હોવુ દુર્લભ છે, પણ તેય એ આયુષ્ય અતિ
અપ હોય તો શુ થઈ શકે? ઘણા માણસો ગર્ભાવસ્થામા
મરણ પામે છે અથવા જન્મ પામ્યા પડી યોગાજ્ઞવજ્ઞતામા
વિવિધ રોગોનો લોગ બની મૃત્યુને આધીન થાય છે ત્યારે
તુ તો દુર્લભ એવુ દીર્ઘાયુષ્ય પામ્યો

આ બધુ પામવા છતા બોધિનો લાભ વવો એટલે
કે નૈન ધર્મની પ્રાપ્તિ થવી અતિ દુર્લભ છે? તને નૈન
ધર્મની પ્રાપ્તિ થઈ, એ તારુ પરમ પરમ ગૌભાન્ય માન
અને અનિહિતદેવ, નિર્ભય ગુરુ તથા સર્વજ્ઞ-સ્વિત્ર ધર્મના
સિદ્ધાંતોમા પૂરેપૂરી શ્રદ્ધા ગળ

નૈન મહર્ષિઓએ બોધિ અર્થાત્ સમ્યક્ત્વને પ્રિય
મણિરત્ન અને નિપટ્ટશ્ચા પદ્ય અર્થિ કરેલું છે, નૈન દુર્લભ
તુ વારવાર વિદ્યાર, અર્થાત્ આ જાણનાં,

સમ્યક્ત્વ જેવી સુદર કોઈ પણ વસ્તુ નથી, અને જો સમ્યક્ત્વ હોય તો જ્ઞાન અને ક્રિયા સફળ છે, માટે હે જીવ ! તું સમ્યક્ત્વમાં જરાબર સ્થિર થા

૨૦—ચાર ભાવનાઓ

ધર્મધ્યાનની પુષ્ટિ માટે જૈન મહર્ષિઓએ મૈત્રી, મૃદોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ્ય એ ચાર પ્રકારની ભાવનાઓ કહી છે, તે પણ અતિ સુદર છે

બૌદ્ધ ધર્મમાં પણ આ ચારે ભાવનાઓનો સ્વીકાર થયેલો છે અને તેને બ્રહ્મવિહારના વિરોધિ નામથી બોળા-ખવામાં આવે છે ‘વિમુદ્ધિમગ્ગ’ નામના બૌદ્ધ ગ્રંથમાં તેનો ઘણો વિસ્તાર છે

શ્રીપતંજલિ મુનિએ પણ યોગસાધનામાં આ ચાર ભાવનાઓને સ્થાન આપેલું છે અને તેને ધ્યાનસિદ્ધિમાં ઉપકારક માની છે

આ રીતે ભાવના આત્મવિકાસમાં અત્યંત ઉપયોગી હોઈ દરેક અમુકને તેનું સેવન કરવું જરૂરી છે શુભ ભાવના દ્વારા સકુ પોતાનું અભીષ્ટ સાધે, એ જ અભ્યર્થના ,

॥ इति शम् ॥

જેન સાહિત્ય-પ્રકાશન-મંદિરની

૭ ઉપયોગી સેવાઓ



- ૧ જેનધર્મનું સાહિત્ય સુચારુ સત્તા સેવિત્રા પ્રકટ કરવામાં આવે છે
- ૨ પ્રવાસવર્ણન, વિદ્યાર્થવર્ણન, ચાર્લોનેમન જીવનચરિત્ર, તાર્કિક નિબંધો વગેરે સમયસર સતોષકારક રીતે તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે
- ૩ ગુજરાતી સામયિકોનું સંપાદન કરી આપવામાં આવે છે
- ૪ પુસ્તકપરિચય તથા પ્રથમમુદ્રા-સમારંભોને સમતુ તમામ સાહિત્ય તૈયાર કરી આપવામાં આવે છે
- ૫ દિગ્વી પુસ્તકોના ગુજરાતી ભાષાંતર કરી આપવામાં આવે છે
- ૬ પુસ્તકો, લઘુકથાઓ વગેરે સુદર કદામચ રીતે છાપી આપવામાં આવે છે અને તેને લગતાં ચિત્રો-સ્તંભો વગેરે પણ બનાવી આપવામાં આવે છે તે અંગેનું મુદ્રણીય પણ બાંધબી આવે કરી આપવામાં આવે છે
- ૭ વૈજ્ઞાનિક કામે અનુવાદોનું શિક્ષણ આપવામાં આવે છે
પુસ્તકો તૈયાર કરીને પ્રસિદ્ધ કરવા માટે આદતી સારી સગવડ બીજી નહિ જ મળે અનેક સરથાઓએ તથા મહાત્મીઓએ અમારી આ સેવા બદલ સતોષ પ્રગટ કર્યો છે અને તેઓ આજે પણ તેનો લાભ લઈ રહેલ છે તમે પણ આ લાભ કેમ ન લો ? આ સેવા માટે અમને દરર મળે અથવા અમારી સાથે પર્વવ્યવહાર કરો

આહુકોને સતોષ આપવો એ અમારો મુદ્દાલેખ ॥

કાર્યાલય

લધાલાઈ ગુણપત બીલીંગ, ચૌચમ હર, મુબમ-૯

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય પ્રકાશન

શ્રી ગ્રાંતીપદ કાપરીઆ અથમાળા

જૈન દૃષ્ટિએ યોગ

યોગ શિવના બામક પ્યાતોને નિહારી નૂતન દૃષ્ટિ અર્પી આ ગુરુ સમ્મનામક કૃતિ એ મોતીય મર્મી આગવી પ્રતિભાતી ધોરક છે. યોગ એ જડીયુગી કે ચમત્કાર નથી, પણ મોક્ષમાર્ગનો પરમ નિદ્ધ ઉપાય છે એ બામન પર રિશ્તે ચર્ચા કરી આ જૈન ધર્મના યોગને ડાયા સ્થાન પર મૂકે છે જૈન ધર્મ । દૃષ્ટિએ નવું જુનું મૂલ્યાંકન કરે છે આનંદધનજના પદો કે જે યોગન નહીં સમ હોવાના ઉપોદ્ધતાર પે મૂકે । આશાપથી ભક્ષના વારે જેન આ લેખ સામ અંગેને એક મહાનિમમ બન્યો છે યોગના વિષયમા । અથ નવી અભિવ્યક્તિ પે । કરે છે અને સમાજમાં જાતી વિવ નૂતન રરપ । નિર્ભય હો કે

કલિન ૧૬ પેજ, પૃ ૨૮૪ પ્રચારાર્થ કિમત રૂ ૨-૨૫
(ટપાન ખર્ચ રૂ ૧-૧૦)

શ્રી આનંદધનજના પદો

એક જમાનો એવો હતો કે જ્યારે આનંદધનજના પદો ઘેર ઘેર ગવાના અંતે અંતે સ્વ કેન્દ્રનાક પદો ધારિત ગવાતા અભિગયા મળે છે તેમા આગવી ગ્રામારિકી પેલા સાપિતો અન્યનિત પ્રવાહ અને પર્વતીની સન્નતા-એ તે । નોકત્રિવતાના તુગ્ધ નજરે ચડે એવા પેટનાક કા યો છે પરંતુ તેનું મદસ્ત્ર અમ તરનો તેના દારૂ માં બાપી રહી અખૂટ બક્તિ બિસુ તરવચાન, અ અ શ્રદ્ધા અને સાગ ધ્યાન વગેરે વિશે । દિવ્ય આધ્યાત્મિકતા છે તે પદોના ગમ્મદ્ગમ્મા ગૂં રદ્ગ્ય છૂંસાયેનું છે

પ્રયાસ પડે । ઉપકુન્ન મુદ્દર વિવેચન ઉપાત્ત ભગભગ એમો જેટલા પાનામા સ્વ મોતીયદમાર્ષએ આ મહાન યોગી શ્રી આનંદ ધનજના છવર અને સાદિત્યનું એનિકાસિત તત્ત્વસ્તી આલેખન કર્યું છે, જે અથવી ઉપયોગિતામા ખૂબ અગિયદ્ધ કરે છે

પાકે ગાર્દન્ડી ગ, પૃ ૬૦૦ પ્રચારાર્થ કિમત રૂ ૭-૫૦
(ટપાન ખર્ચ રૂ ૧-૬૦)

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

ગોવાળીઆ ટેક રોડ મુળાઈ-૨૬



શાપરીઆ રેલીંગ શર્સ

શાપરીઆઈઠ એન્ડ ંટીલ કુ. પ્રા. લી
૫૩૧ રોડ કે ન ન, મુબન-૧૨ રે ન ૪૦/૦૮

‘ ઉમેશયોગદર્શન ’



પ્રથમખાન્ડ-ચાગ ભાષામા
મુબનાલી, દિન્દી, મરાઠી, અંગ્રેજી
લેખક-યોગીનાથ શ્રી ઉમેશચંદ્ર

મસ્થાપન અને સચાનક શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ મુમ્બ-૧૪

આ પ્રથમના રોગી નિરાતી ની-પુ સોની તદુ મ્મી સારી રાખવા માટે ૬
પ્રમારના મનોધન મ્મી, વ્યાસનો નાનસિક ઇંગ્લેન્ડ, જનોપચાર સરકિરિય
ચિંતિયા આવા ચિંતિયા રોગે અનેક સક્તિવર્ધક અને રોગનિવારક
સરણ અને સાધ્ય ઈનાને જનાયા કે ૪૦૦ મો વડુ પૃથે અને ૧૦૮
થી વધુ રોગચો કે આ પુસ્તકમા ૩૫ રોનો પોતાનો અનુભવ રવામીએ
મ્મી ક્ષેપે કે નક્કને યોગ માર્ગશન આપતું આ અલોડ પુસ્તક કે
દિમન રા ૧૫/-, પોમ્ટેજ ૩ા ૨/- અલગ
શ્રી રામતીર્થ યોગાશ્રમ : દાદર, મુમ્બઈ-૧૪.

ઝોડેલી તીથ જિનાસય



મૂળનાયક શસનપતિ
શ્રી મહાવીરસ્વામી
ભગવાન

ઝોડેલી તીથ જિનાસયા ભવ પ્રતિમાઓ છે જેના દર્શને
પધારવા ખાસ વિનંતિ છે

ભોજનશાળા, ધર્મશાળા, આયનિવશાળા વગેરે દરેક સમવડ છે

ઝોડેલી રોશન-મીયાગામથી, વિશ્વામિત્રીથી તથા વડોદરાના
પ્રતાપનગર રોશનથી ટ્રેઈન જાય છે વડોદરાથી એ વખત એસ ટી ની
બસ જાય છે

વિશેષ જાણવા માટે લખો —

મત્રીઓ

પરમાર ક્ષત્રિય જૈન-ધર્મપ્રચારક-સભા

૪૫૭, સરદાર વલ્લભભાઈ પોસ્ટ રોડ,

બીજો માળે, મુબમ્બઈ-૩

ઝોડેલી તથા તેની આસપાસ
ક્ષત્રિયોની મોટી વગી છે, જેમાંથી
સલાના પ્રયામે આશરે ૮૦૦૦ માણુઓ
જૈન ધર્મ રાજે છે તેમની ધર્મશ્રદ્ધા
વધે અને બીજા પણ ધર્મમાં જોડાય,
તે માટે ગામડાઓમાં ૬ પાઠશાળાઓ
ચલાવાય છે ઝોડેલીમાં મી વર્ષમાં
મોટેની આયમ છે, જેમાં નિઘાઈ
ઓને ખાવાપીવા બધુવાની સમવડ
અપાય છે

